

VÅRE
ROVDYR

Nr. 3/2012

Årgang 26

Forside: Ulv i Finland.
Foto: Arnfinn Johansen.
www.arnfinnjohansen.com

Bakside: Gaupe i Kristiansand dyrepark. Foto: Roar Solheim.

Våre Rovdyr

utgis av Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 95 08 66
yk@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Yngve Kvebæk

Trykk
BK Grafisk AS
Sandefjord

Web
www.fvr.no

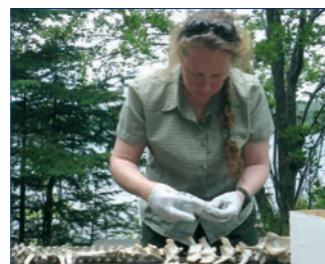
ISSN 0801-4728

Side 80 Siste utspill om utryddelse av ulv

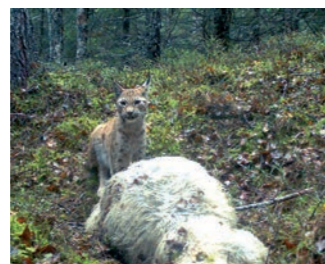

Side 86 Ulvene på Isle Royale i ferd med å dø ut

Side 90 Gener fra øst frisker opp ulvebestanden

Side 94 Når gaupa møter sauene

Side 98 Spion i grevlingens bakgård

Side 102 På sporet av en usynlig katt

Kløveren har visnet

Onsdag 6. september gikk en enstemmig programkomité i Senterpartiet ut og sa at all ulv skal skytes bort i Norge. I spissen for dette artsutryddingsforslaget sto landbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum. Hans kritiske syn på utsetting av dyreparkulver i svensk natur er det eneste man kan være enig med statsråden i.

Sp har i en årrekke fremstilt seg selv som et parti med grønne verdier. FVR har i flere tiår lett etter de grønne verdiene uten å finne dem. Folk har blitt holdt for narr. Noe av det første Vedum gjorde som minister var å opprettholde den sterkt kritiserte pelsdyrnæringen, og hans partifelle Borten Moe vil lete etter olje langt inn i Arktis. Sp vil dessuten bygge i Nordmarka og plante svartelistearten sitkagran over store deler av landet. Når partiet også vil utrydde ulven i Norge kan man definitivt slå fast at den grønne kløveren i partilogoen har visnet og blitt brun.

Sp støtter en saueneiering som fritt beiter ned fjell-Norge med de skadene dette har for de naturlige villlevende artene. I sum kan det sies at små særinteresser hos Sp-medlemmer går foran nasjonale verdier.

Vedum kan ikke ha fulgt godt med i publiserte artikler om ulv i Norge i løpet av de siste 30 årene. At Statistisk sentralbyrå har en oversikt over tusen ulver som ble skutt i Norge i løpet av 1900-tallet må ha gått han hus forbi.

Vedum fronter et Sp som mer enn noen gang fremstår som et naturfiendtlig parti. Uttalelsen om å utrydde en norsk art fra vår fauna er rystende. Og man undres om Sp har satt en ny tidsregning etter 11. januar 1984 da Vegårshelulven ble skutt og man trodde at all ulv var borte fra Norge.

Hva da med reinen, elgen, hjorten og rådyret som alle strengt tatt er innvandrede arter? Skal de også bort? Alle disse lever jo i gode bestander lenger øst.

Sp er for tiden under sperregrensen for politiske partier i Stortinget. Med en slik politikk overfor norsk natur er det å håpe at de forblir under grensen.

Arne Flor

Østmarkaulven er fortsatt i Trøndelag

Ulv som var i Østmarka øst for Oslo i vinter er nå påvist i Orkdal kommune i Sør-Trøndelag. Det viser en fersk DNA-analyse som Rovdata har utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag.

– Statens naturoppsyn (SNO) analyserte en hårprøve fra Orkdal 24. juli i forbindelse med skader på sau som det ble antatt at ulv stod bak. Prøven er nå analysert og viser seg å stamme fra den såkalte Østmarkaulven, sier Morten Kjørstad – leder i Rovdata.

Har vandret fra Akershus

Overvåkingen av ulv i Norge har fulgt med på ulvens vandring gjennom sporing og DNA-analyser av ekskrementer og hår siden den krysset isen på innsjøen Øyeren på tur vestover i midten av februar i år.

Det er tidligere kjent at ulven har vandret fra Akershus, via Oppland og Nordmøre, og til Trøndelag. I slutten av juni i år var den i Agdenes kommune på trøndelags-

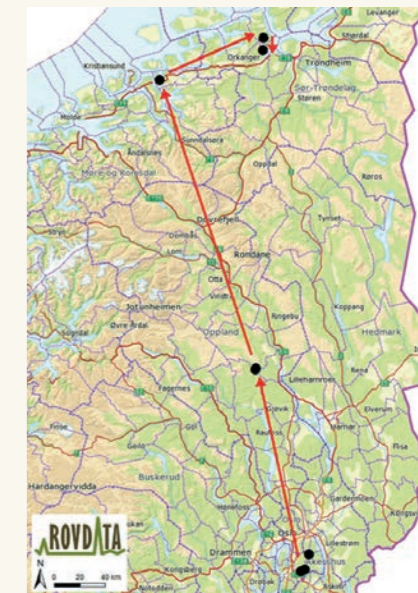
kysten. Til sammen har den tilbakelagt en distanse på cirka 500 kilometer i luftlinje.

I Østmarka øst for Oslo ble det totalt funnet tre ekskrementer etter ulven i løpet av mars og april i år i kommunene Enebakk og Ski i Akershus. På tur nordover i landet ble det funnet fire prøver til, og nå har hannulven dukket opp i Orkdal kommune i Sør-Trøndelag.

Følger med

Det er tidligere kjent at ulven høyst sannsynlig er født i det såkalte Dals Ed/Haldenreviret, som går på tvers av grensen med Sverige. Rovdata har ansvaret for overvåkingen av ulv i Norge, og vil fortsette å følge med på hvor hannulven oppholder seg.

– Vi sporer og samler inn biologisk materiale i felt for å følge med på hvor denne og øvrige ulver i Norge befinner seg, sier Kjørstad, som ønsker å motta tips om observasjoner av ulv og spor og andre sportegn etter arten.

De sorte prikkene i kartet viser hvor de åtte DNA-prøvene fra individ V385 (Østmarkaulven) er funnet. Pilene viser vandringsretningen. Prøvene ble funnet i Østmarka i mars og april, i Lillehammer i april, Halså i mai, Agdenes i juni og i Orkdal i juli. Kart © Rovdata.

183 jerver kan skytes under lisensfelling

– Hovedårsaken til at kvotene øker så betydelig i år er at rovviltnemnda i region 8 har åpnet for at det kan felles 88 jerver i Troms og Finnmark. Gjennom lisensfelling og ekstraordinært uttak er det siste året skutt 51 jerver i region 8, hvorav 35 voksne individer, men regionen ligger fortsatt langt over bestandsmålet på 10 årlige ynglinger, sier direktør Janne Sollie i Direktoratet for naturforvaltning (DN).

Også under forrige lisensfellingsperiode ble det satt rekordhøy kvote, da på totalt 128 jerver. Årets lisensfellingsperiode varer til og med fram til 15. februar.

I 2011 ble det gjennom DNA-analyser registrert totalt 270 individer i hele landet, hvorav 86 i region 8. Basert på yngleregistreringene var bestandsestimert for region 8 på 125 jerver.

Rovviltnemndene har myndighet til å fatte kvote for lisensfelling av jerv så lenge bestandsmålet er nådd. Der bestandsmålet ikke er nådd er det DN som har myndigheten.

Av de 127 døde jervene siste året, ble 43 felt under lisensfelling.

– Miljøforvaltningen skal ta et større ansvar for å fylle resterende kvoter etter endt lisensfelling. For å følge opp rovviltforliket ble til sammen 77 jerver felt etter vedtak fattet av DN i løpet av vinteren og våren, sier Sollie.

I stortingsforliket om rovdyr konstateres det at lisensfelling på jerv per i dag ikke fungerer tilfredsstillende. Allikevel skal lisensfelling fortsatt være det viktigste virkemiddelet i reguleringen av jervebestanden.

Jervebestanden ligger fortsatt over bestandsmålet, til tross for at antallet som er felt gjennom lisensfelling og ekstraordinære uttak har økt de siste årene. De tre siste årene har det vært en kjent avgang på 345 jerver på landsbasis.

En rapport fra Rovdata fra 2011 viser at alle regioner bortsett fra region 3 (Oppland) ligger over det fastsatte bestandsmålet. Det er videre i region 6 (Nord-Trøndelag, Sør-

Trøndelag og Møre og Romsdal) og region 8 (Troms og Finnmark) det er blitt født flest jervekull de siste årene.

Foreløpige tall fra 2012, basert på tilbakemeldinger fra feltpersonellet, viser at det før hiuttak var registrert 69 jervekull på landsbasis. Av disse er tisper og/eller valper felt ved 17 hiplasser. Rovdata vil levere en samlet oversikt over verifiserte jervekull i Norge 1. oktober i år.

Region	Kvote	Hunndyrbegrensning
1	5	5
2	-	-
3	6	3
4	-	-
5	16	11
6	45	20
7	23	11
8	88	72
Totalt	183	122

Siste utspill om utryddelse av ulv i Norge

Senterpartiet tilkjenner nok en gang faunarasisme og sitt sanne ansikt

side om side, og det slo meg med ett at noe ved disse plantede trærne i en alminnelig norsk skog minnet om fotografier og filmer jeg hadde sett fra nazistenes kjempemessige partidager i Nürnberg i 1930-årene. Det var første gang jeg ble oppmerksom på likhetspunktene mellom Hitlers snorrette geledder med raseriktige mennesker, og den samme monokultur som et plantefelt representerte. Her var klare paralleller. Det grunnleggende kulturprinsipp som vi overhode kan takke for at menneskenes sivilisasjon vokste frem, kunne forvandles til en sykkelig døds mekanisme. Uhyggelige konsekvenser var allerede blitt følgen. Dag for dag kunne det observeres hvordan nye og kanskje enda farligere virkninger utviklet seg.

Om artsnazismen skriver Horn bl.a.:

Nazistenes mål var det ensrettede og raserene samfunn. Vårt forhold til naturen

og dens arter er i prinsipp og handling det samme. I et helt globalt omfang blir natur rasert og erstattet av monokulturer («partidager») der de raseriktige livsformer («ariske») står oppmarsjert i de samme standardiserte kolonner som finnes på et plantefelt. Våre medskapninger av alle nyttearter ensrettes i et utpekulert og kynisk utsugingsøyemed, mens «skadeartene» («jødene») søkes desimert eller utryddet (Sml. «rovdyrplagen»).

Faunarasime – en naturlig betegnelse

Horns betraktninger inspirerte meg, og det var en del av dette jeg hadde i tankene da jeg under et folkemøte om ulv i Charlottenberg i Sverige den 2. august 1987 lanserte uttrykket faunarasime som en modifisert variant av hans «artsnazisme» (artikkel i *Norsk Natur* nr. 4–1987: 26). På dette tidspunktet var det påvist ulvveingling

i tre sesonger (1983–1985) i grensetraktene på Finnskogen, noe som raskt resulterte i foreninger på begge siden av grensen der målsettingen var systematisk arbeid for utryddelse av arten. På norsk side befant ulvemotstanden seg langt inn i både rovviltforsker- og forvaltningskretser, og Bondelaget og Skogeierforbundet sa f.eks. «Ja til ulv, men ikke i Norge!» De krefter som tok sikte på å tilintetgjøre ulven i Skandinavia arbeidet altså for å utslutte en dyreart innenfor et bestemt geografisk område. Det er her parallellene til begrepet underart eller geografisk rase kommer inn. Forfølgelsen av og utryddelseskampanjen mot ulven kan derfor med rette kalles for dyre- eller faunarasime.

Fortsatt er mye av fundamentet for dagens ulveforvaltning i Norge basert på gammelt hat, intoleranse og frykt. I en tid da man mer enn noen gang snakker om ivaretagelse av velfungerende og intakte

Ulven har også eksistert i Norge siden siste istid, og er en art tilpasset et liv i skog og delvis fjelltrakter med elg og rein som de viktigste byttedyrene. Arten ble påvist gjennom hvert eneste tiår på 1900-tallet. Antall ynglinger og individer var svært få på 1960- og 1970-tallet. I løpet av 1900-tallet ble det skutt om lag 1.000 ulver i Norge og omtrent like mange i Sverige – altså rundt 2.000 skandinaviske ulver totalt. Offisiell jaktstatistikk viser dette. Gjennom århundrene har ulver vandret fram og tilbake mellom Skandinavia og Russland. De siste årene har radiomerket ulv gått fra Hedmark til grensetraktene mellom Finland og Russland, og finsk-russiske dyr har vandret sørvestover til Sør-Skandinavia. Arten er følgelig et pattedyr med kapasitet for å forflytte seg over store avstander. Ulvefotoene i denne artikkelen er tatt i Kristiansand dyrepark av Roar Solheim.

Av Viggo Ree

Enkelte mennesker eller folkegrupper har gjennom tiden vært trakassert på grunn av utseende, etnisitet, livssyn og leveform. Historien har endog vist de mest grusomme prosesser med systematiske forfølgelser der drap og utryddelse er målet. I bestrebelsene på å bekjempe denne type destruktive krefter har man i mange land fått på plass ulike typer lovverk. I Norge kom den såkalte rasismeparagrafen i 1970. Personer kan straffes ved å framsette diskriminerende eller hatefulle ytringer samt å fremme hat, forfølgelse eller ringeakt på grunn av bl.a. hudfarge, nasjonal opprinnelse eller leveform. Rasismen eksisterer imidlertid i stor utstrekning både i vårt land og andre deler av verden. Hver eneste dag bringer mediene meldinger om enkeltpersoner og menneskegrupper som blir forfulgt eller drept. Det meste bunnar i rasistiske holdninger.

Hatet mot ulven

Mye av tankegodset som ligger til grunn for rasehat og rasisme ser vi klare

paralleller til i holdninger til ulike dyrearter. Dette gjelder ikke minst de store rovdirene. I særdeleshet er det ulven som har vært og fortsatt blir forfulgt og drept. Også i dette tilfellet foranlediges hatet og klappjakten av angst, usikkerhet og aggresjon. En art med skarpe rovdyrtenner, og som i tillegg har skrånede øyne, har vært oppfattet som et dyr med ondt utseende («den onde hund» – samisk navn). Ulven ble derfor sammenlignet med djevelen selv. Vi kjenner også godt historiene om liketende varulver på kirkegårdene. Artens effektive jaktteknikk har vært sett på som utpekulert og forrædersk, og dens valg av byttedyr (næringsvalget – en del av leveformen) har medført at den alltid er blitt betraktet som næringskonkurrent til mennesket.

Adolph Denis Horns tanker

Den 28.10.1975 presenterte billedkunstneren Adolph Denis Horn en kronikk i *Dagbladet* under tittelen «Herrearten og

artsnazismen». En del av innholdet kan man i dag lese på hans hjemmeside (<http://www.adolph.no/> – The Catastrophe). Her skriver Horn bl.a. om herrearten:

Hvem eier jorden? Hvilken av jordens tallrike arter har størst rettigheter eller størst verdi? Hvorfor har ikke alle jordens livsformer, fra den enkleste til den mest kompliserte organisme, samme rett til eksistens, eiendom og utfoldelse overensstemmende med sin egenart i det miljø og på de områder som naturen har lagt til rette for dem, og som de selv kan ha påvirket og tilpasset seg? Med hvilken rett har menneskene frekt gjort seg til herrer på bekostning av alle andre livsformer? Med hvilken rett bestemmer denne ene art hvilke andre arter som skal få leve eller dø? Dette ser jeg som et av de dypeste moralske spørsmål mennesket står overfor i vår tid. Det var en sensommerdag i 1967 dette ble min erkjennelse. Jeg ble stående og se ut over et plantefelt på en gammel stubbe-mark, der smågranene sto i rette rekker

økosystemer – og internasjonale konvensjoner blir signert for å sikre det biologiske mangfoldet – opplever vi at både ulven og de andre store rovdyrtartene i vårt land blir lovlig forfulgt og drept gjennom det meste av året. Myndighetene later som om man er bekymret for at disse dyrene skal forsvinne fra norsk natur ved å plassere artene på den norske rødlisten, men virkeligheten er at de kun skal få eksistere i noen politisk kunstige og ekstremt beskjedne bestander og i ytterst begrensede leveområder (jf. apartheidpolitikken «homelands»). Derfor jaktes det på disse fire artene nær sagt året rundt. Ulven skal få mulighet til å nå et bestandstall på tre familiegrupper innenfor en liten landstripe langs med svenskegrensen i sørøst. Da hevdes det at man har ivaretatt en levedyktig norsk ulvestamme og fulgt opp forpliktelsene i forhold til internasjonale konvensjoner. Og det skrytes i internasjonale fora om hvor fantastiske vi nordmenn er når det gjelder miljøforvaltning og ivaretagelse av truede arter. Om resten av verden hadde kjent til det helt ekstreme og nådeløse forvaltningsregimet for store rovdyr som norske politikere har vedtatt ville det ha skapt reaksjoner og kanskje boikottaksjoner mot norske interesser.

Utryddelse mål for regjeringsparti

Det har lenge vært kjent at ulven ikke er ønsket på norsk jord av Senterpartiet. Allikevel har dette partiet vært med på bl.a. stortingsforlik i tilknytning til rovviltforvaltningen. En samlet programkomité i Senterpartiet, med landsbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum i spissen, lanserte imidlertid i begynnelsen av september fri jakt på ulv i Norge. Dette førte til voldsomme reaksjoner i ulike miljøer rundt omkring i landet. En slik erklæring var imidlertid ikke helt overraskende, men etter hvert som mange tok realitetene inn over seg framkom en del dystre aspekter av ulik art. Det faktum at en statsråd for et regjeringsparti står fram og uten tilsøringer forteller det norske folk at de vil utrydde en høyrestående og kritisk truet pattedyrart i Norge er så ekstremt at man ikke en gang finner noe å sammenligne det med i moderne tid. At man i 2012 klarer å bringe fram tankegods som på 1700-tallet når det gjelder dyrearter i norsk natur er både uhyggelig og meningsløst. På mange måter er det kanskje først og fremst forferdelig trist å registrere at menneskers forhold til våre medskapninger på denne lille planeten er slik i vår tid. Det

er da tankene til Adolph Denis Horn blir så inderlig viktig å ta med seg. Faktorer som forfølgelse, hat og ringeakt kan ikke synliggjøres på en bedre måte av en politiker. Faunarasismen får dermed enda bedre grobunn i deler av samfunnet.

Noe av argumentasjonen til senterpartistatsråden er knyttet til det faktum at det er finsk-russiske ulver som danner utgangspunktet for dagens skandinaviske bestand – og at den derfor må utryddes! Men var det egentlig noen innvandringsalternativer i denne sammenheng? Svaret er selvsagt nei. Tidligere hadde ulven en sammenhengende utbredelse fra Skandinavia til Øst-Sibir. I den vestlige delen av dette området var det naturligvis utveksling av gener begge veier. Ulven har fra naturens side utviklet seg til et dyr som kan vandre langt – også over landegrensene. Når man gjennom 150–200 år skjøt ut det meste av ulv på den skandinaviske halvøya var det til slutt ikke andre dyr som kunne vandre enn de som gikk fra øst mot vest. En slik naturlig påfylling østfra førte selvsagt til at dyr fra den finsk-russiske bestanden etter hvert overtok de nesten tomme ulvemarkene i Skandinavia. Tilsvarende hendelser kan man referere til når det gjelder mange dyrearter som har vært gjennom flaskehals og utskifting av genmateriale i randsoner. Det er snakk om helt elementær biologi. Mange av vandrefalkene som reetablerte seg på Østlandet kom fra Sverige, og dagens bjørner i Midt- og Nord-Norge skyldes innvandring fra våre naboland. Den genetiske forskjellen mellom de opprinnelige skandinaviske ulvene og dagens dyr i den finsk-russiske bestanden kan sammelignes med forskjellen mellom ulike villreinstammer i Sør-Norge.

Den opprinnelige skandinaviske bestanden av ulv som gradvis ble skutt ut på 1800- og 1900-tallet stammer naturligvis også fra i første rekke Russland. Mens isen lå over nesten hele Norden var det ikke rare dyrelivet i vårt land. Men etter hvert som iskanten trakk seg nordover vandret både ulv, rein og andre dyr inn fra sør og sørøst – ikke minst fra de store landområdene som i dag ligger i Russland. En stor del av de dyreartene (inkl. mennesket) som for tiden lever i Norge kommer følgelig fra Russland og andre landarealer i sørøst. Skulle man utvide Senterpartiets «rase-riktige» syn på innvandret genmateriale til Norge ville listen over arter som burde utryddes være lang!

Meningsløs og hyklersk argumentasjon

Når landsbruks- og matministeren oppått sammenligner ulvens forekomst i Skandinavia i dag med de introduserte og svartelistete artene mårhund og villsvinn

så er han i beste fall på villspor. Noen vil kalle det ondsinnet argumentasjon for å sverte en naturlig hjemmehørende dyreart i norsk natur. Innføringen av mårhund til Europa fra Øst-Asia fra 1920-tallet ble besørgt av landbruks- og jegerinteressene, og det samme gjaldt utsetningen av villsvinn i Sverige mot slutten av det samme århundret. Sistnevnte art fantes tidligere i skandinavisk natur – i Norge for noen få tusen år siden. Arten forsvant trolig på grunn av klimaendringer. Når statsråden foreslår fri jakt på rødlistearten ulv – på lik linje med helårsjakten på mårhund og villsvinn – har han tydeligvis ikke fått med seg at det fra 1. april i år ble vedtatt en forvaltningsmodell for sistnevnte art basert på de samme prinsipper som for hjorteviltet. Fra dette tidspunktet opphørte den frie jakten på villsvinn i vårt land. En person som kommer fra et hjem med stor kunnskap om biologi og naturforvaltning burde ha klart å orientere seg om hva som er gjeldende jaktbestemmelser.

Trygve Slagsvold Vedum har en meningsfelle i høyrepolitikeren Gunnar Adolf Gundersen. Begge er opptatt av ulvetryddelse på grunn av gener som kommer utenfra. Men i sin iver etter å bekjempe rovdyr mangler det fullstendig et engasjement for å bli kvitt f.eks. minken i Norge. Det var også en art som ble introdusert til vårt land av landbruksinteressene. Når man ser hvordan de to hedmarkingene hele tiden fokuserer på eksistensen av en naturlig hjemmehørende art i Norge – mens det er helt tyst om innførselen av det skadelige nordamerikanske mårdyret i vår natur – avslører det en egen agenda. Mange oppfatter ikke det som troverdig. Med sin påståtte bekymring for biologisk genmateriale fra et annet land som begrunnelse for å utrydde ulven i Norge har imidlertid landsbruks- og matministeren og hans parti ingen skrupler med å plante sitkagran over store deler av Norge. Denne amerikanske arten har Artsdatabanken inkludert på den norske svartelisten fordi den truer kystlandskapet og det biologiske mangfoldet i vår natur.

Håp om en bedre framtid

Det er åpenbart blitt en viktig del av Senterpartiets strategi å benytte seg av sofistikert og utpekulert argumentasjon i bestrebelsene på å få skutt vekk ulven i Norge. En rekke mennesker har reagert med avsky på den siste tids utryddelsesinitiativ, og det er bare å håpe at dette vil slå ut ved meningsmålinger og kommende stortingsvalg. Om partiet skulle havne under sperregrensen grunnet sitt siste forrykte rovdyruttspill – og falle ut av Stortinget – er det garantert mange som kommer til å gjennomføre storslagne feiringer.

Faksimile fra Østlendingens nettutgave 6.9.2012.

Østlendingen.no Nyheter

NYHETER | SPORT | KULTUR | HAMAR DAGBLAD | RINGSAKER BLAD | BIL | EIENDOM | JOBB | LOKALGUIDEN | MITT ØSTLENDINGEN | INNHOLD A-A

Elverum | Trysil / Engerdal | Nord-Østerdal | Midt-Østerdal | Soler | Politiløgen

VIL HA FRI JAKT PÅ ULV: Nestleder Trygve Slagsvold Vedum vil ha fri jakt på ulv i Norge. (Foto: Mall Hagen Røe)

Vil fjerne ulven

Nestleder i Senterpartiet, Trygve Magnus Slagsvold Vedum vil ha fri jakt på ulv i Norge.

AV: ALEXANDER SYNSTAD
PUBLISERT 06.09.2012 13:04
SIST OPPDATERT 06.09.2012 13:04

I et forslag til Stortingsprogram for Senterpartiet går regjeringspartiet inn for fri jakt på ulv i Norge. I tillegg til å være landbruksminister, er Slagsvold Vedum også leder av programkomiteen.

– Det finnes ikke en egen norsk-svensk ulvestamme. Ulvene i Norge hører til den finsk-russiske ulvestammen. En samstemt programkomité mener derfor Norge ikke er forpliktet til å ta vare på denne stammen. Ingen jobber for å opprette egne stammer av mårhund og villsvinn i Norge. Derimot er de uenskede. Det bør også ulvestammen være, sier Slagsvold Vedum til [Nationen](#).

[Slagsvold Vedum har tidligere sagt et klart nei til russisk ulv.](#)

Tall fra Rovdata viser at det er i underkant av 30 ulveindivider i Norge. Ulven har vært fredet i Norge siden 1973.

Senterpartiet:

Vil ta livet av all ulv i Norge

Programkomiteen i Senterpartiet foreslår at det skal bli lovlig med fri jakt på ulv i Norge. Ulven har vært fredet i Norge siden 1973.

– Når det blir satt ut ulv fra dyrehager i Sverige for å redde ulvestammen er det noe som er galt, sier landbruks- og matminister, nestleder i Sp og leder av partiets programkomité Trygve Slagsvold Vedum til avisen Nationen.

– Det finnes ingen særegen norsk-svensk ulvestamme. Ulvene i Norge hører til den finsk-russiske ulvebestanden, og en enstemmig programkomité mener derfor at Norge ikke er forpliktet til å ta vare på denne stammen, sier Vedum. Han sidestiller ulvene som lever i Norge med mårhund og villsvin.

– Ingen arbeider for å opprette egne stammer av mårhund og villsvin i Norge, derimot er de uønsket i den norske naturen. Det bør også den finsk-russiske ulvestammen være, sier Vedum. Han sier også at Sp vil være med på å forvalte bestandene for gaupe, jerv og bjørn.

– Gaupe, jerv og bjørn har ikke vært utryddet i Norge slik ulven har vært, sier Vedum til Nationen.

I ulike intervjuer i andre medier legger Vedum avgjørende vekt på at ulven har vært borte fra Norge, noe han mener fremkommer av bl.a. forskningsmateriale.

Ap: Uaktuelt

– Det er helt uaktuelt å være med på et slikt forslag. Uansett hva Sp måtte ha i sitt program, må de, enten de liker det eller ikke, holde seg til internasjonale konvensjoner og avtaler, sier miljøpolitisk talskvinne i Ap, Eirin Sund.

Lengre fravær av bjørn

Rovdyrforsker Petter Wabakken ved Høgskolen i Hedmark sier til NRK at det har vært lengre fravær av ynglende bjørn enn av ynglende ulv i Norge.

Ulven selv har selvsagt ingen sans for Senterpartiets forslag. Foto: Rune Bjørnstad.

Solhjell: Uaktuelt

– Det er uaktuelt å utrydde ulven, sier miljøvernminister Bård Vegar Solhjell til NRK Hedmark og Oppland. Senterpartiet, med landbruks- og matminister Trygve Magnus Slagsvold Vedum i spissen, vil ikke ha ulv i Norge.

– Norge har et historisk ansvar for å forvalte en levedyktig bestand av ulv sammen med våre naboland. Det mener SV, det mener regjeringen og det mener det store flertall i folket. Et samlet storting har skrevet under på det, sier Solhjell til NRK.

– Det som er viktig for meg, som miljøvernminister, er å berolige med at vi kommer til å føre en rovdypolitik som ivaretar en levedyktig ulvebestand. Samtidig som vi skal gjøre situasjonen slik for dem som driver med beitenæring at det går an å drive med det på en god måte.

– Vi kan føle oss ganske trygge på at vi ikke skal utrydde ulv i Norge en gang til. Tvert imot så vet vi at et stort flertall i folket og partiene på Stortinget er enige om å forvalte de rovdyrstammene vi har et ansvar for på en god måte.

FVR: Meningsløst

Foreningen Våre Rovdyr oppfatter Senterpartiets forslag i programmet for neste stortingsperiode som uverdigg.

– Vi forventer ikke stort av et parti hvis fremste oppgave er kamp mot natur, men som regel pakkes det inn mer dulgte vendinger. Her har partiet valgt å fjerne sløret fra sitt innerste vesen, og ut kommer det fanatiske budskapet i klarspråk, sier styreleder Arne Flor.

– La det være helt klart at det har vært ulv i Norge gjennom hvert eneste tiår på 1900-tallet og fram til i dag. Er det en art som er hjemmehørende i vårt land, så er det ulven.

– Senterpartiet og deres kumpaner i landbruket har gjort alt som står i deres makt for å utrydde ulven i vår fauna. Og når de tydeligvis mener at de lykkes med det i sin tid, så bruker de forsyne meg sine egne synder som argument for ikke å ha ulven tilbake der den rettmessig hører hjemme!

– At ulvens genetikk skulle utelukke artens eksistensberettigelse er jo bare pølsevev fra ende til annen og fortjener ingen annen kommentar, sier Arne Flor.

– Finsk-russisk ulv ikke fritt vilt

Den finsk-russiske ulven bør være fritt vilt her i landet, mener Senterpartiets nestleder. Men forskere er uenige.

Av Marianne Nordahl

Norge er ikke forpliktet til å ta vare på ulven her i landet, da den ikke er en særegen norsk-svensk art, mener Trygve Slagsvold Vedum, Senterpartiets (Sp) nestleder, leder for partiets programkomité og regjeringens landbruks- og matminister, ifølge NTB.

Å gi lov til å fritt ta livet av arter som ikke bare hører til her, er generelt sett en absurd tankegang, mener seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA), Hans Christian Pedersen.

I Norge har vi svært få særegne arter – arter som bare finnes her. Pedersen trekker fram et eksempel fra rypenes verden, som er hans forskningsfelt.

– Vi har en underart av lirype som heter smølarype som er såkalt endemisk, som er særegen for Norge. Den finnes ingen andre steder i verden.

Men det betyr ikke at den i større grad har livets rett enn arter som lever her og som også finnes i mange andre land, ifølge ham.

Ville hatt veldig få arter igjen

Det finnes mange argumenter for og imot ulv i den norske debatten. Imidlertid er det slik at de aller fleste arter har utbredelser som dekker mange land, ifølge Pedersen.

Vår vanlige lirype som vi har i Norge finnes også i våre naboland Sverige, Finland og Russland, forteller han.

– Hvis vi bare skulle ha de artene som tilhørte et bestemt land, ville det bli veldig få arter igjen i det landet, mener han. Det ville jo si at vi kunne ha tatt livet av alle trekkfuglene våre, noe som generelt sett er en absurd tankegang.

– Dyr forholder seg ikke til grenser, sier Pedersen.

Internasjonal konvensjon

Den skandinaviske ulvebestanden ble utryddet rundt 1970, og dagens bestand stammer fra tre individer som innvandret fra øst på 1980-tallet. Ulven har vært fredet i Norge siden 1973.

I tillegg har det kommet flere dyr til Skandinavia fra den finsk-russiske bestanden i årenes løp. Men hverken disse dyra, eller etterkommerne fra de som innvandret på 1980-tallet, mener Senterpartiet nå at Norge bør ha ansvar for å ta vare på.

Men det er ikke så enkelt som at vi kan bestemme oss for å begynne å ta livet av all ulv.

Norge har ratifisert Bernkonvensjonen som definerer hvordan vi håndterer blant annet ulvebestanden vår, ifølge Terje Bø som er leder i seksjon for artsforvaltning ved Direktoratet for naturforvaltning.

Bernkonvensjonen gir ikke mulighet til fri jakt på ulv, og i den grad man skal jakte, skal unntakene gjøres ut i fra bestemte kriterier fastsatt i lov og forskrift.

I Norge kan det gis mulighet for lisensjakt på ulv i områder der de er i konflikt med sau eller rein. Dette gjøres basert på overvåkningsdata om ulvebestandene. I tillegg kan det gis fellingsstillatelser ved akutte skadesituasjoner.

– Vi har et rovviltforlik i Stortinget som sier at Bernkonvensjonen og lov om naturforvaltning skal gjelde, så da forholder vi oss til det, sier Terje Bø til forskning.no.

Ingen særegne norske rovviltarter

Dersom norsk naturforvaltning hadde hatt forpliktelser til å ta spesielt vare på arter kun på grunnlag av at de var særegne for Norge eller for Norge og Sverige, ville man ha vansker med å finne mange arter.

Hvis kriteriet var at arten måtte være særegen norsk, ville man ikke finne en eneste rovviltart som man ikke kunne drepe fritt.

– Det finnes ingen særmorske rovviltbestander. Alle de store rovdypartene er svært arealkrevende og Norge har felles bestander med Sverige og Finland, sier John Odden som også forsker på store rovdyr ved NINA.

Han sier også at det ville være oppsiktsvekkende dersom Norge bestemte seg for å fjerne en rovdypart fra faunaen.

– Resten av Europa bygger opp eller sikrer stabile rovdypbestander.

Dessuten er størstedelen av de felles skandinaviske bestandene av både ulv, bjørn, gaupe og jerv i Sverige – ikke i Norge, påpeker han.

Svartelistet vs. uønsket

I argumentasjonen for å tillate fri jakt på ulv sidestiller Sp-nestlederen ulven med villsvin og mårhund som er svartelistet som fremmede arter av Artsdatabanken.

– Ingen arbeider for å opprette egne stammer av mårhund og villsvin i Norge, tvert i mot er de uønskede i den norske naturen. Det bør også den finsk-russiske ulvestammen være, mener Vedum, ifølge NTB.

Svartelista av arter baseres imidlertid på kriterier som ulvebestanden i Norge nok ikke kan sies å møte.

En fremmed art er en art som spres til nye områder ved hjelp av mennesker. Spredning av de fremmede artene er et globalt problem som kan gi store økologiske konsekvenser og fører til en homogenisering av naturen.

Risikovurderingene baseres kun på økologiske kriterier og inkluderer ikke kriterier knyttet til økonomi, estetikk eller human helse.

Fremmede arter er regnet som en av de største truslene mot økosystemer, planter og dyr på jorda.

For eksempel er villsvinet svartelistet fordi arten innebærer høy økologisk risiko, ifølge Artsdatabanken, som skriver i begrunnelsen:

Det er stor sjanse for permanent etablering i Norge, og at arten er bærer av sykdommer og parasitter, deriblant trikiner. Villsvin har dessuten en påvirkning på plantesamfunn og naturtyper gjennom gjentatt roting og graving i skogen og lysåpninger. For noen stedegne arter er dette negativt.

Ulven er på sin side på Artsdatabankens såkalte Rødliste, altså lista over truede arter, og har status som kritisk truet.

Kilde: *Forskning.no*.

Ulvene på Isle Royale i ferd med å dø ut

Etter drøyt 60 år på en isolert øy er den lille ulvebestanden, som stammer fra kun tre individer, på vei til å gå til grunne. Forskerne ser at andelen medfødte misdannelser hos ulvene har økt i takt med økt innavl. Av flere årsaker er dødeligheten nå svært høy blant både valper og voksne. Myten om Isle Royales ulver som eksempel på at innavl ikke er noe problem for en liten og isolert bestand er definitivt knust.

Av Hans Ring

Ulvebestanden på Isle Royale har gått drastisk ned de siste årene og store innavlseffekter er konstatert – bl.a. alvorlige misdannelser i ryggraden.

– Det er det sterkeste beviset på innavls-effekter som hittil er presentert, sier Jannikke Räikkönen.

Räikkönen redegjorde for situasjonen for Isle Royale-ulvene under et seminar om rovdyrenes økologiske rolle arrangert av Svenska Rovdjursforeningen på Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm 17. april i år.

– Dette har stor betydning siden man tidligere har ment at bestanden på Isle Royale har bekreftet påstanden om at små isolerte ulvepopulasjoner er upåvirket av innavl. I februar i fjor var det bare 15 ulveindivider igjen på øya – med kun en intakt ulveflokk. I løpet av det siste året er seks av disse dyrene døde, og i februar i år kunne man konstatere at det bare var ni individer tilbake og kun én ulvetispe. At bestanden har blitt så liten har flere årsaker. En faktor er den ujevne kjønnsfordelingen som nå er kritisk. Situasjonen er altså svært alvorlig for verdens mest berømte ulver, sier Räikkönen.

Hun er osteolog ved Naturhistoriska Riksmuseet, dvs. at hun forsker på skjelett og beinvev. Hun har i mange år studert ulver på Isle Royale, men også i Skandinavia der hun for flere år siden oppdaget at en

Skjelett fra ulver på Isle Royal undersøkes av Jannikke Räikkönen, forsker ved Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. Räikkönen deltar i et internasjonalt samarbeid med forskere fra bl.a. Michigan Technological University i USA der osteologiske undersøkelser, dvs. granskning av skjelett og beinvev, gjennomføres på flere ulike ulvebestander. Foto: Magnus Lind.

bekymringsfull andel av denne innavlede bestanden hadde medfødte misdannelser i ryggraden som kunne være arvelige.

I en studie Räikkönen publiserte sammen med forskerne John Vucetich, Rolf Peterson og Michael Nelson i 2009 framgår det at hele 58 % av ulvene på Isle Royale hadde forandringer i bakre del av ryggraden. Disse alarmerende oppdagelsene ble gjort på skjeletter fra 36 ulver som døde i perioden 1964–2007.

Totalt 12 (33 %) av de 36 ulvene hadde en spesiell misdannelse i korsryggen som i visse tilfeller kan kobles til en defekt som også rammer hunder – det såkalte cauda equina-syndromet. Denne skaden kan forårsake lammelser og bevegelingsproblemer i bakbein og hale sammen med ryggsmarter.

Sammenlignende studier ble utført på to andre frittlevende, ikke-isolerte bestander. Her hadde bare ca. 1 % av ulvene (én av totalt 99 individer) lignende misdannelser i skjelettet.

Forvaltning eller ikke? Det var Räikkönens spørsmålsstilling under seminaret i forbindelse med ulvenes og økosystemets fremtidige skjebne på Isle Royale. Her brukes begrepet forvaltning i sin rette og bredere betydning som inkluderer f.eks. aktive støttetiltak med tanke på populasjonens overlevelse.

Räikkönen beskrev historien om ulvebestanden og elgbestandens utvikling på den isolerte øya. På begynnelsen av 1900-tallet ble øya kolonisert av elg som svømte 25–30 km fra fastlandet. I og med at det ikke fantes store rovdyr økte elgbestanden dramatisk til 3.000 individer eller mer på 1930-tallet. Et sammenbrudd i bestanden var uunngåelig. Elgene sultet i hjel i tusentall etter at øya var beitet ned.

Mot slutten av 1940-tallet vandret to ulver over isen til øya. Fra disse ulvene stammer

Isle Royale 2011–2012: Kun ni ulver igjen og bare én valp overlevde

Mellom januar 2011 og januar 2012 gikk ulvebestanden ned fra 16 individer til ni. Det er det laveste antall noen sinne registrert i populasjonen. Dødeligheten det siste året var svært høy (minst 44 %) og mange ulver døde. Reproduksjonen var dessuten svært lav der høyst én valp overlevde til januar 2012.

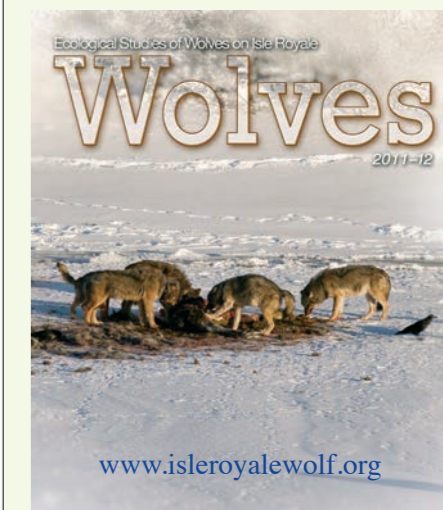
Kjønnsfordelingen er fortsatt skjev da kun to hunner ble registrert i januar 2011, få valper ble rekruttert inn i bestanden i løpet av de siste to vintrene og reproduksjon er den eneste rekrutteringskilde til nye hunner.

I februar 2012 ble elgbestanden estimert til 750 individer. Elgbestanden har åpenbart økt gjennom de siste årene fra sitt laveste nivå i 2006 (ca. 400 individer). Til tross for dette er nivået under langtidssnittet.

Predasjonstakten indikerer hvor godt næringsinntak ulvene har hatt, og den var lav – dvs. 0,46 elg pr. ulv og måned i løpet av vinteren 2012. Den estimerte årlige predasjonsraten var dermed den laveste noen gang.

Forholdstallet mellom elg og ulv har økt gradvist gjennom de siste fem årene fra 15 elger pr. ulv i 2006 til 32 i 2011, men økte dramatisk siste år til 83 elger pr. ulv – godt over langtidsgjennomsnittet.

Kilde: Vucetich, John A. & Peterson, Rolf O. 2012. *Ecological Studies of Wolves on Isle Royale. Annual Report 2011–12.* Michigan Technological University.

Selvsagt bør vi gripe inn i situasjonen for ulvene på Isle Royale

Av Hans Ring

Ulveforskeren Jannikke Räikkönen stilte et spørsmål til tilhørerne på Svenska Rovdjursforeningens seminar i Stockholm 17. april om rovdyrenes rolle i økosystemet: Forvaltning av økosystemet eller ikke? Eller nærmere bestemt – skal vi gripe inn og redde restene av ulvebestanden på Isle Royale?

En tilstedeværende viltforsker svarte at han mente naturen bør gå sin gang.

Med et livslangt engasjement innen naturvern bak meg vil jeg kommentere hans svar med henvisning til at svenske myndigheter gir viltforskere i oppdrag å utforme forslag til forvaltning av både landets elg- og ulvebestand gjennom jakt.

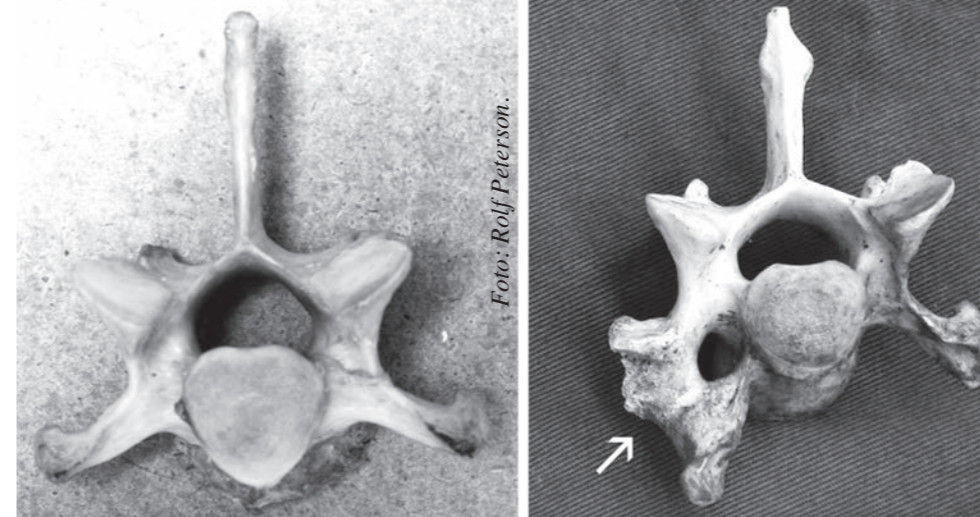
Hvorfor skal naturen få gå sin gang i en fallende populasjon som på Isle Royale mens man samtidig, gjennom jakt, skal avbryte naturens gang i en økende populasjon? Hvis naturen skal få gå sin gang, så skal vel ulvebestanden såvel som elgbestanden få anledning til å øke uten jakt?

Mennesket lar ikke naturen gå sin gang når vi stadig forandrer og fortrenger den med vår utbredelse av asfalt og betong, gruvevirksomhet, oljeforbrenning, monokultur i skogbruket og spredning av naturødeleggende kjemikalier. Hvorfor la naturen gå sin gang når rester av natur står på randen av undergang?

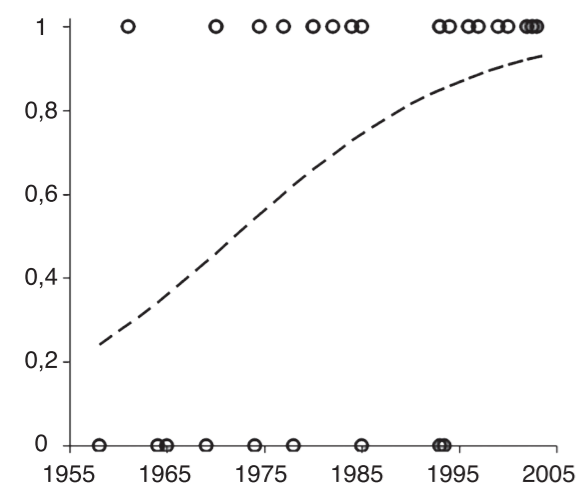
Et argument fra et jegerperspektiv er at mennesket er en del av økosystemet. Det stemmer ikke i dag. Mennesket har for lengst krøpet ut av økosystemets kretsløp der kun biologiske krefter styrer. Til menneskets disposisjon står i dag all den energi vi utvinner og har temmet som gjør at vi kan endre elvenes retning, pulverisere fjell, dyrke opp ørken, spre naturlige og kunstige kjemikalier og øke den globale karbondioksydmengden slik at vi forandrer klimaet totalt.

Vi er til og med i stand til å gjøre planeten ubeboelig for alle høyere livsformer, så pratet om å «la naturen gå sin gang» blir ikke noe annet enn en klisjé. Vi har i vårt forhold til naturen blitt en like stor kraft som jordskjelv, vulkanutbrudd, asteroider og foranderlig klima.

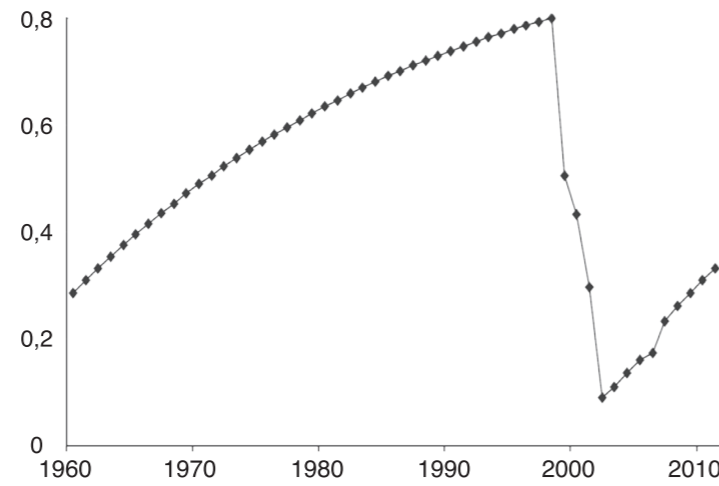
Det biologiske mangfoldet på Jorden er avhengig av hvorledes vi håndterer det. Vi har ikke råd til å miste mer enn vi allerede har tapt. Vi må fortsette med de avhjelpende virkemidlene som bedrives verden over for truede dyre- og plantearter og deres gjenværende livsmiljøer. Vi kan ikke la det som i dag er igjen av natur etter 10.000 år av menneskelig naturforringelse «gå sin gang» der den er akutt truet. Selvsagt skal man gå inne med tiltak for Isle Royales truede ulvebestand.

Normal ryggvirvel til venstre, misdannet til høyre. Kilde: Biological Conservation 142, 2009.

Frekvensen av misdannelser hos ulvene på Isle Royale har økt dramatisk med tiden. Kilde: Biological Conservation 42, 2009.

Innavlskoeffisienten i Isle Royales ulvebestand, der alle var avkom etter to ulver, økte til utrolige 0,80 fram til 1998 da en ny ulv hadde vandret inn og gått inn i reproduksjonen. Koeffisienten sank deretter betydelig, men steg raskt igjen etter noen år.

Ulveforskeren Rolf Peterson og osteologen Jannikke Räikkönen undersøker alfahannen fra den såkalte Middle-flokken som ble drept av Chippewa Harbor-flokken i februar 2011. Kroppen er lagt i vann for å lette skjeletteringen. Etter hendelsen i 2011 er det bare én ulveflokk igjen på Isle Royale. Foto: Magnus Lind.

hele ulvebestanden fram til 1998. Innavl ble således ekstremt høy.

Bestanden økte fram til 1980 da det var rundt 50 individer. På den tiden ble ulvene smittet av parovirus (valpesyke) som dessverre ble innført av mennesker som besøkte nasjonalparken.

Ulvebestanden brøt sammen og var nede på 14 individer i 1982. Bestanden hentet seg litt inn igjen, men den lille populasjonen hadde dårlige forutsetninger for å klare seg som følge av den økte innavl. Studier har vist at innavlskoeffisienten på slutten av 1990-tallet hadde økt til utrolige 0,80, dvs. 80%! Til sammenligning kan nevnes at parring mellom helsøsken gir et avkom med innavlskoeffisient 0,25.

I 1997 vandret en ny, tredje ulv inn utenfra og innavlskoeffisienten sank dramatisk – fra 0,80 i 1998 til mindre enn 0,20 rundt 2002–2003. Men allerede etter ytterligere ni år (2011) var koeffisienten opp i 0,35.

Hvordan skal en forvaltning av økosystemet på Isle Royale se ut? Dette er et spørsmål som debatteres livlig i USA og er like aktuell i Skandinavia. Räikkönen la fram fire punkter som bør vurderes i den forbindelse.

Overflod av beitedyr er en vanlig forekommende og alvorlig trussel mot økosystemet – sammenlign elgens bestandsutvikling på øya før ulven ankom.

Den unike forskningen på Isle Royale handler om interaksjoner mellom ulv og elg uten nærvær av andre predatorer. Det er den lengste studien i sitt slag og har generert stor vitenskapelig innsikt.

Når «naturens gang» allerede er endret av mennesker, kan en inngripen være

nødvendig for å bibeholde økosystemet (parovirus ble innført av mennesker på begynnelsen av 1980-tallet og ga en lang kjedereaksjon i økosystemet – bl.a. ble ulvebestanden nesten slått ut).

Spørsmålet er altså: Skal man la «naturen gå sin gang» og ikke gjøre noe slik strategien er i dag, eller skal man aktivt fornye ulvestammen med nye individer utenfra?

Sjansene for at en ulv spontant skal ta seg over til Isle Royale i dag er svært liten. Årsaken til det er framfor alt et varmere klima som har gjort at forbindelsen via islegging oppstår stadig sjeldnere og gjennom et kortere tidsrom enn tidligere. Dessuten er områdene ved fastlandet mer utnyttet av mennesker i dag, påpekte Räikkönen.

Tilhørerne fikk anledning til å si sin mening for eller mot å «la naturen gå sin gang». Mange kjente igjen situasjonen med den skandinaviske ulvebestandens dilemma – med høy innavlsnivå og isolering.

Jannikke Räikkönens skjelettstudier på Isle Royales ulver er presentert i artikkelen:

Räikkönen, J, Vucetich, J. A., Peterson, R. & Nelson, M. P. 2009. Congenital bone deformities and the inbred wolves *Canis Lupus* of Isle Royale, *Biological Conservation* 142 (5), 1025–1031.

Kilder til data for grafen over innavlskoeffisienter:

Vucetich, J. et al. 2012. *The population biology of Isle Royale wolves and moose: an overview.* www.isleroyalewolf.org.

Adams J. R. et al. 2011. *Genomic sweep and potential genetic rescue during limiting environmental conditions in an isolated wolf population.* *Proceedings of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 278, 3336–3344.

Gener fra øst frisker opp ulvebestanden

Flere av ulvekullene som ble født i Skandinavia i fjor har aner tilbake til to innvandrende ulver fra øst, viser en felles overvåkingsrapport for Norge, Sverige og Finland. De nye genene fra øst fører til mindre innavl i bestanden.

– Vi ser at mange av valpene etter de to finskrussiske hannene «Kynnahannen» og «Galvenhannen», som vandret inn til Skandinavia mot slutten av forrige tiår, har klart å etablere seg og få valper selv, sier Morten Kjørstad, leder i Rovdata.

– Dette er meget interessant fordi ulvebestanden nå er tilført nytt genmateriale fra øst som har redusert innavlen i bestanden, legger han til.

Fører til mindre innavl

Funnene er gjort gjennom utstrakt bruk av DNA-analyser og kommer fram i den endelige statusrapporten fra overvåkingen av ulv i Skandinavia i vinter.

I åtte av minst 28 valpekull som ble født i Skandinavia i fjor var en av foreldrene avkom etter en av de to finsk-russiske hannulvene. – Dette gjelder altså nær en tredjedel av alle skandinaviske valpekull, og viser hvor raskt de friske genene sprer seg i bestanden, sier Øystein Flagstad, genetiker i Rovdata.

Forventer flere kull

I vinter ble det også registrert ytterligere fem eller seks etablerte revirmarkerende par med etterkommere etter de to finskrussiske hannene.

– Det er derfor sannsynlig at det er født enda flere valpekull med østlige gener i år enn de åtte i fjor, påpeker Flagstad. Den skandinaviske ulven føder normalt valper i slutten av april og i mai måned hvert år.

I følge Flagstad vil graden av innavl trolig fortsette å falle i enda noen år framover, selv uten tilførsel av nye finskrussiske immigranter.

– På lengre sikt er bestanden imidlertid avhengig av flere immigranter for å få tilført nye gener og unngå negative effekter av innavl, sier Flagstad.

Stabil ulvebestand i Skandinavia

Overvåkingsrapporten fra i vinter viser at den skandinaviske ulvebestanden har

holdt seg stabil i forhold til vinteren før, fra 289–325 ulver vinteren 2010/2011 til 260–330 individer vinteren 2011/2012.

– Cirka 30 av ulvene i vinter ble kun påvist på norsk areal og et like stort antall levde på tvers av riksgrensen mot Sverige. Resten hadde tilhold kun i Sverige. Antallet helnorske ulver er dermed omtrent det samme som vinteren 2010–2011, da det ble registrert 32 til 34 ulver i landet, sier Kjørstad.

Flere ulver i Finland

Det ble sist vinter påvist i alt 31 ulveflokker i Skandinavia og 24 i Finland. I følge Petter Wabakken, som er prosjektleder for ulveovervåkingen hos Høgskolen i Hedmark, er det i dag derfor mer ulv i Skandinavia enn det er i Finland.

– Det var en økning fra 19 til 24 flokker i Finland fra vinteren før, men samtidig skal det bemerkes at finsk ulvebestand er redusert fra 40 til 24 flokker i løpet av treårsperioden fra 2008–2009 og fram til 2011–2012.

Av de 24 ulveflokkene hadde 14 flokker tilhold kun i Finland, mens 10 flokker hadde tilhold på begge sider av riksgrensen mot Russland.

Bestandsmålet oppnådd i Norge

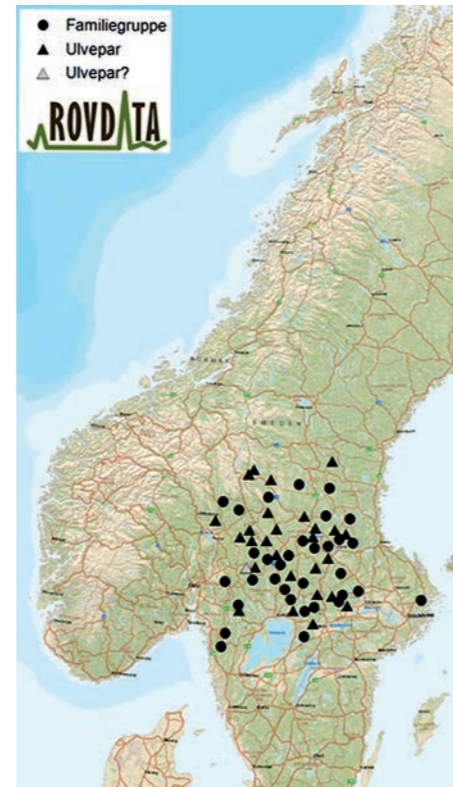
I fjor ble det født mellom 28 og 31 valpekull Skandinavia, mot 31 i 2010.

– Tre av kullene ble født i helnorske revir, tre i grenserevir og de resterende i hellsvenske revir. De tre helnorske kullene var innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv i Norge, og Stortingets målsetting ble dermed nådd for andre året på rad, forteller Morten Kjørstad.

Stortinget har satt som mål at det skal fødes tre kull med ulv i helnorske revir innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv i Norge hvert år.

Målet kan nås også i år

Ut fra en vurdering av forekomsten av ulv i Norge er det forventet at det er født fra

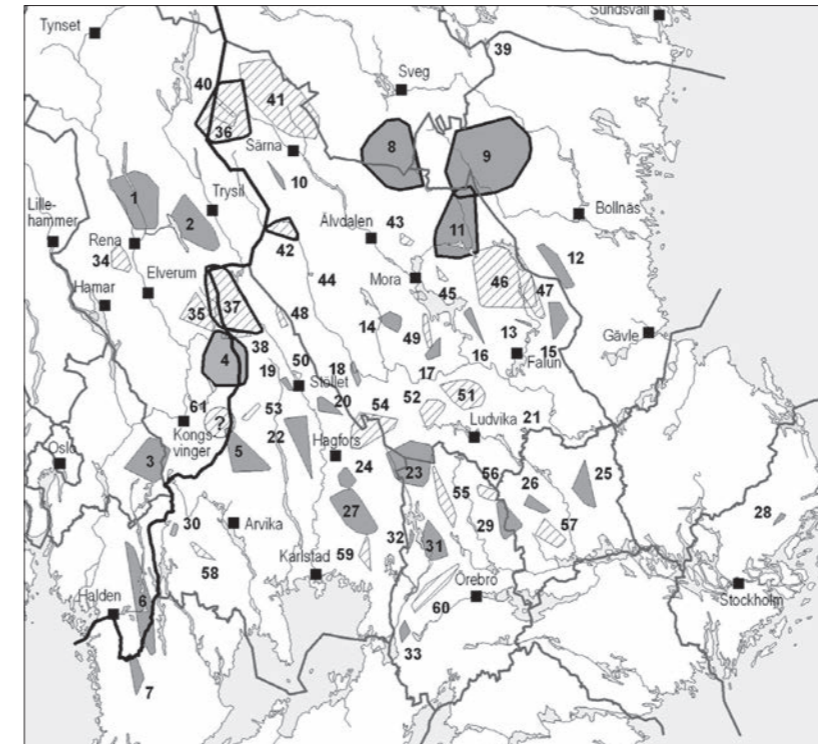
Ulveflokker og revirmarkerende par av ulv i Skandinavia vinteren 2011–2012. Kart © Rovdata.

to til fire kull med ulvevalper i helnorske ulverevir i 2012.

– Det er absolutt mulig at Stortingets målsetting oppnås for tredje året på rad, sier Wabakken.

Han legger til at det foreløpig ikke er påvist ulvevalper født i helnorske revir i år. Endelige svar vil ikke foreligge før under perioden med sporing på snø til vinteren.

Statusrapporten fra vinterens overvåking av ulv i Skandinavia er laget av Høgskolen i Hedmark i samarbeid med Grimsö forskningsstation i Sverige og Vilt- og fiskeriforskningsinstituttet i Finland, på oppdrag fra Rovdata.

Utbredelsen av ulveflokker (mørkt raster) og revirmarkerende ulvepar (lys skravering) i Skandinavia vinteren 2011–2012. Tykk strek angir revir med radiomerket ulv.

Antall dokumenterte familiegrupper og stasjonære ulvepar i Skandinavia og respektive land samt grensedyr vinteren 2011–2012 (oktober–februar). Antall ynglinger i 2011 er også vist.

Kategori av ulv	Sverige	Sverige/Norge	Norge	Skandinavia
Antall familiegrupper	26	4	3	33
Antall revirmarkerende par	22	3*	2	27*
Antall ynglinger 2011	22**	3	3	28**

* I tillegg kommer ytterligere en mulig paretablering på tvers av riksgrensen, som ikke kunne verifiseres fra snøsporing eller DNA. ** I ytterligere tre familiegrupper i Sverige var det indikasjon på at yngling hadde skjedd, men dette kunne ikke bekreftes med sikkerhet og må derfor betraktes som usikker informasjon.

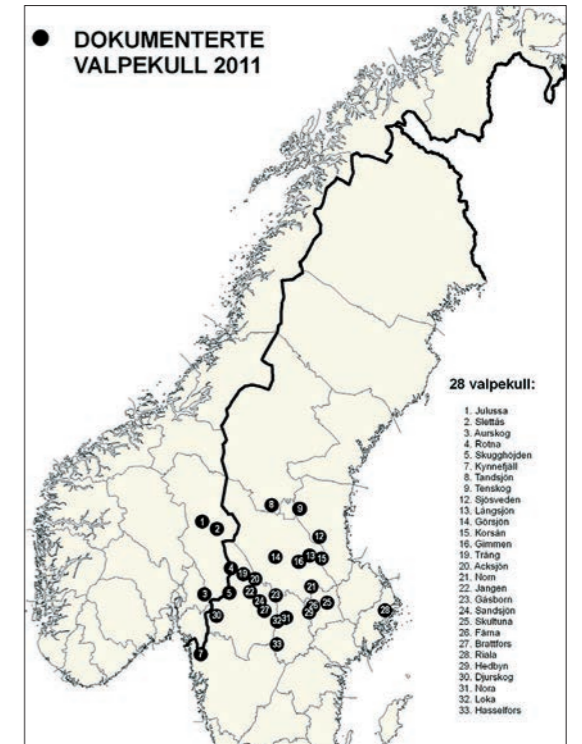
Antall dokumenterte familiegrupper (flokker) og stasjonære ulvepar i Finland, Sverige, Norge og på tvers av landegrensene vinteren 2011–2012 (oktober–februar).

Kategori av ulv	Russland-Finland	Finland	Sverige	Sverige-Norge	Norge
Antall familiegrupper	10	14	26	4	3
Antall revirmarkerende par	3-5	5-11	22	3*	2

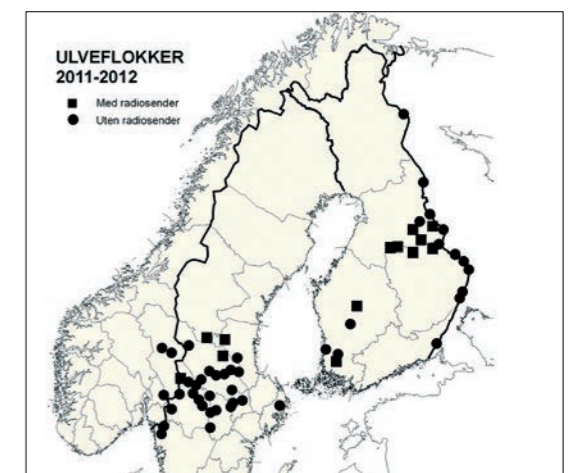
* Samme usikre par som i tabellen over.

Fordeling av den skandinaviske ulvepopulasjonen i antall individer i Sverige, Norge og grenseområdet.

Populasjonsberegning	Sverige	Sverige/Norge	Norge	Skandinavia
Fordeling av beregnet populasjon	202-235	28-32	28-32	258-300
Avrundet fordeling	200-240	30	30	260-300
Inkludert usikre ynglinger i Sverige	200-270	30	30	260-330

Utbredelsen av 28 bekreftede valpekull av ulv i Skandinavia i 2011.

Utbredelsen av ulveflokker i Fennoskandia (Skandinavia og Finland) vinteren 2011–2012. Firkanter angir flokker med en eller flere radiomerkede ulver, mens sirkler viser flokker uten radiomerkede individer.

Kart og tabeller på siden: Wabakken, P., Svensson, L., Kojola, I., Maartmann, E., Strømseth, T. H., Flagstad, Ø., Åkesson, M. og Zetterberg, A. 2012. Ulv i Skandinavia og Finland: Sluttrapport for bestandsovervåking av ulv vinteren 2011–2012. Høgskolen i Hedmark. Oppdragsrapport nr. 5, 2012. http://www.rovdata.no/Portals/Rovdata/Dokumenter/Rapporter/Årsrapport_ulv_2011_2012.pdf

Sårbarhetsanalyse for ulv

Det som skjer på rovdyrfronten i Sverige har direkte innflytelse i Norge. En omfattende utredning – Rovdjursutredningen – ble overlevert den svenske regjeringen i april i år. I forbindelse med behandlingen av sluttrapporten og tidligere delrapporter har regjeringen ønsket sårbarhetsanalyser av rovviltbestandene, og Naturvårdsverket fikk i oppdrag å fremskaffe disse. Sårbarhetsanalysene skal vise hva som er minste livskraftige bestand for bjørn, ulv, jerv og gaupe. Først ut var analysen for ulv, utarbeidet i sommer av det skandinaviske forskningssamarbeidet SKANDULV. Den er det første skrittet i fremskaffelsen av referanseverdier for en positiv bevaringsstatus for den svenske ulvebestanden.

– Resultatene i sårbarhetsanalysen gir ikke svaret på hvor mange ulver Sverige skal ha. Det er viktig å understreke at resultatene er skaffet til veie uten å inkludere genetiske forutsetninger. I dag er innavl i ulvestammen et problem og stor genetisk utveksling med andre ulvepopulasjoner er nødvendig for å møte innavlsproblematikken, sier Ruona Burman, viltkoordinator på Naturvårdsverket.

Sårbarhetsanalysen viser hvor stor en minste livskraftig populasjon av ulv må være *hvis man ikke skulle ta hensyn til genetiske aspekter i ulvebestanden* – dvs. hvis alle genetiske problemer var løst. I rapporten angis at en minste livskraftig populasjon av ulv *da bør være på 100 individer* for å overleve store tilfeldige økninger i dødelighet – såkalte katastrofer. Men det må understrekes at dette ikke er samme sak som en positiv bevaringsstatus.

Sverige forholder seg til EUs retningslinjer for forvaltning av store rovdyr på populasjonsnivå, og disse sier at en positiv bevaringsstatus for en art skal ligge *over* det nivå som utgjør minste livskraftige populasjon

for arten. Derfor er det viktig å definere nettopp minste livskraftige populasjon. Bevaringsstatusen er ikke positiv for en art hvis den settes til samme nivå siden det da er risiko for at minste livskraftige populasjon kan underskrides.

– Sårbarhetsanalysen er et første skritt i Naturvårdsverkets kontinuerlige arbeid med å ta fram grunnlag for å definere slike referanseverdier i den hensikt å oppnå en positiv bevaringsstatus for den svenske ulvestammen, sier Burman.

Sårbarhetsanalysene for de ulike artene blir en del av forvaltningsplanene for rovdyr i Sverige. I sluttrapporten 15. januar 2013 vil Naturvårdsverket komplettere delrapporteringen om ulv med en analyse av genetiske forutsetninger.

Svenska Rovdjursföreningen er på sin side svært kritisk til sårbarhetsanalysen. SRF mener analysen ser helt bort fra den absolutt største trusselen mot ulvestammen – innavl og den genetiske isoleringen – og er ubrukelig til å vurdere ulvebestanden.

– Det er forbausende at regjeringen bestiller et mål på hvor stor ulvebestand som er nødvendig, men der man spesifikt angir at forskerne skal se bort fra genetikken! Og særlig når man har tilgang til en solid analyse som tar hensyn til nettopp de aspektene, sier Ann Dahlerus, generalsekretær i SRF.

Sårbarhetsanalysen oppfyller heller ikke den internasjonale naturvernunionens (IUCN) kriterier for hvordan sårbarhetsanalyser skal utføres i og med at regjeringen bevisst har utelukket de helt avgjørende genetiske aspektene fra analysen. Dette er gjort til tross for at unikt gode kunnskaper og data er tilgjengelig om nettopp genetikken. Det er *positiv bevarings-*

status som må være målet dersom Sverige skal oppfylle de krav som EUs lovverk stiller, og for å måle denne bevaringsstatus kreves helt andre metoder.

– Sårbarhetsanalysen sier intet om hvor mange ulver Sverige skal ha – den duger ikke en gang som utgangspunkt med så urealistiske antagelser, sier Dahlerus.

Rovdjursföreningen stiller seg undrende til hvorfor regjeringen har ønsket en ny analyse når Rovdjursutredningens internasjonale ekspertpanel allerede tydelig har sagt hva som kreves for en positiv bevaringsstatus i en delrapport som kom i april i fjor. I følge ekspertpanelet trenger man minst 3.000 ulver for at en isolert ulvepopulasjon skal kunne ha en positiv bevaringsstatus.

– Det understreker behovet for å bryte den genetiske isoleringen – først og fremst gjennom å underlette innvandring og gjennom å tillate et antall ulveetableringer i reindriftsområdet.

Ulven er en naturlig forekommende dyreart i landet, og som et av de tynneste befolkede landene i Europa må Sverige kunne ha en rimelig stor ulvebestand. Og da kreves helt andre nivåer og forutsetninger enn hva en demografisk sårbarhetsanalyse kan vise. Det grunnlaget som finnes i dag kan alltid finslipes og kompletteres, men i det overgripende spørsmålet om ulvestammens livskraft har vi i dag tilstrekkelig kunnskap til å vite hvilken retning ulvestammen må utvikle seg i.

– Nå kreves det at regjeringen tar initiativ til en gjennomiktig prosess der man inkluderer internasjonal ekspertise og som leder fram til ett mål for positiv bevaringsstatus. Et mål som baseres på biologisk kunnskap og gjeldende regelverk, sier Ann Dahlerus.

Store bjørnekvoter i Sverige

I vår ble 55 bjørner skutt i såkalt skydds jakt i de tre nordligste fylkene i Sverige. Det pågår nå lisensjakt på arten i en større del av landet og kvoten er i år på 319 individer. Samlet tar altså svenskene ut 374 bjørner (over 10 % av bestanden) på ett år.

Norrbottn	90	Hele fylket
Västerbotten	25	16 nedenfor dyrkingsgrensen
Jämtland	80	5 nord for E14, 45 sør for E14
Västernorrland	22	Hele fylket
Gävleborg	48	40 pluss åtte innen særskilt område i nordvest
Dalarna	52	Maks. 13 binner over 80 kilo før jakt stoppes
Värmland	2	Samlet for Torsby og Hagfors kommuner

Kvotene for høstens lisensjakt i Sverige.

– Bør fengsles for ulvedrap

Aktor la ned påstand om ubetinget fengsel i seks måneder for 34-åringen fra Nes på Romerike som er tiltalt for ulvedrap. 34-åringen fra Nes er tiltalt for brudd på naturmangfoldlovens paragraf 75 for å ha felt et naturlig villlevende dyr uten lov. Det var midt i august i 2011, ved 09-tida om morgenen, at den voksne hannulven ble felt med rifle av tiltalte i nærheten av et småbruk på Mangenskogen i Nes. Ulven ble skutt fra 84 meters hold – da den befant seg ca. 25 meter fra en strømningshegning der mannen hadde fire sauer gående.

– I denne saken er det snakk om alvorlig miljøkriminalitet som truer en vernet og kritisk truet art. Det er et betydelig skjerpene moment at fellingen skjedde innenfor ulvesonen. Påtalemyndigheten mener en riktig straff vil være ubetinget fengsel i seks måneder, sa aktor Aud Slettemoen i sin prosedyre 7. september.

Dom er ikke avsagt før dette heftet av Våre Rovdyr gikk i trykken. *Kilde: Glåmdalen.*

Ikke bra

Noen av bygdefolket i Nes på Romerike tar den 34-årige ulvedrapstiltalte i forsvar og mener en syv dager lang rettssak er regelrett sløsing med ressurser.

– Å kaste bort så mye tid på en slik rettssak er en skam. Jeg tror ikke 34-åringen blir frikjent, men jeg tror at aktor vil gjøre hva det kan for å redde sitt eget skinn, tordner en Aurskog-mann og tidligere bonde til *Indre Akerhus Blad*.

Ikke bra

Hans Kristensen i Lister Bondelag raser mot politiets avgjørelse om å ikke prioritere sauedrapet på Sutnøy.

– Det er horribelt. Det er tross alt snakk om tjuvjakt, uregistrert våpen og ulovlig skyting, raser Kristensen.

Saken han refererer til skjedde for over en måned siden da en vær ble skutt og drept av en ukjent mann på Sutnøy utenfor Korshamn. *Kilde: Farsund Avis.*

Jakt på fire ulver

Rovviltnemndene i region 4 og 5 (Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark) har ansvaret for å ivareta ulven i Norge

og vedtok 23. august lisensjakt på fire ulver utenfor ulvesonen i Hedmark i perioden 1. oktober til 31. mars 2013.

Spydspissen Villmarksopplevelser i Rendalen tilbyr naturbaserte opplevelser på en måte som i minst mulig grad setter spor. Med utgangspunkt i det som er enkelt får voksne oppleve nærkontakt med vill natur og lokal kultur – en annerledes form for luksus.

SPYDSPISSEN
VILLMARKSOPPLEVELSER

Spydspissen i Rendalen tar med små grupper på eventyr i lokal kultur- og naturhistorie. I området er det et fantastisk fascinerende dyreliv; vi har elg, bjørn, ulv, jerv, gaupe og ørn rett utenfor stuedøra. Dyrene bidrar til å sette en ekstra spiss på våre aktiviteter som hundekjøring, padling eller en guidet fottur, fordi vi alltid ser spor etter deres aktiviteter. Er du spesielt heldig, kan du oppleve en ørn sveve over hodet på deg eller ulve- og bjørnespor i hundeløypa. Les mer om hva vi kan tilby på www.spydspissen.no eller ta kontakt via epost til post@spydspissen.no.

Elg spares

Mange jaktlag sliter med å fylle elgkvotene. Knut Arne Gjems, leder i NJFF Hedmark, mener én av grunnene til dette er at det er vanskeligere å jakte elg nå enn det var tidligere.

– Når elgen jages av ulv hele året, lærer den seg å bli veldig var. Jeg jakter selv i Grue Finnskog og merker dette godt, forteller han. *Kilde: Glåmdalen.*

Bjørn på slang

I midten av august oppdaget noen reingjetere at en hytte i Jarfjord i Sør-Varanger hadde fått et stort hull i veggen. På veggene var det tydelige kloremerker.

– Gjeterne varslet oss at bjørnen hadde røsket av panelet og etterlatt seg et stort hull. Døra inn til selve hytta var røsket av hengslene, sier hytteeier Unni Hamborg.

Inne i den rundt åtte kvadratmeter store hytta fikk innboet hard medfart. Det samme fikk matlageret.

– Heldigvis var vi ikke i hytta da bjørnen brøt seg inn. Jeg tenker med gru hva som kunne ha skjedd da, sier Hamborg til NRK.

NASJONAL KONFERANSE OM ROVVILT, BEITEDYR OG SAMFUNN

29–30. oktober 2012

Scandic Hamar, Hamar

Program

Reidar Åsgård, Ulvesoneutvalget:
Evaluering av forvaltningssonen for ulv

Henriette Westhrin, Miljøverndepartementet:
Status og utfordringer i norsk rovviltpolitikk

Olof Liberg, SKANDULV:
Svensk sårbarhetsanalyse for den skandinaviske ulvebestanden 2012

Ruona Burman, Naturvårdsverket:
Om svensk rovdjursforvaltning – nu og i framtid

Ilo Kojola, Finnish Game & Fisheries Research Institute:
Utmaningar og erfaringer i et finsk og nordisk perspektiv

Steinar Staaland og Lisa Johnne, beitebrukere:
Beitebruk og erfaringer med bruk av vokterhund overfor kongeørn og gaupe

Marcus Eldh, Wild Sweden
Okoturisme med store rovdyr – suksess, samarbeid og lønnsomhet

John Linnell, NINA:
Perspektiver fra rovviltforvaltning i Europa og India

Ole Gunnar Stoen, Det skandinaviske bjørneprosjektet:
Bjørners predasjon på tamrein - hvordan, når, hvor mye og hvilke dyr?

Olve Kränge, NINA:
Holdninger til store rovdyr i Norge og Sverige

Laila Hoff, beitebruker, Nordland:
Beitebruk og erfaringer med bruk av vokterhund overfor rovdyr

John Odden, Scandlynx, NINA:
Siste nytt fra forskning på gaupe og jerv i Nord-Trøndelag, Troms og Finnmark

Anti Poaching Unit Sweden:
Oppdage og forebygge illegal avlivning av store rovdyr

Oivind Løken, prosjektleder:
Bondeorganisasjonenes FKT-prosjekt

Morten Kjørstad, Rovdata, NINA:
Samordning av metoder for bestands- overvåking av rovvilt i Skandinavia

Mer info og påmelding:
www.naturutvikling.no
Telefon: 93287255

NATUR, UTVIKLING & DESIGN

Når gaupa møter sauene

Av John Odden*, Erlend Nilsen* og John Linnell*

Konfliktene mellom husdyr og rovdyr er større i Norge enn i noe annet europeisk land. Norske myndigheter står faktisk for utbetalingen av nær halvparten av rovdyrerstatningene i Europa – på tross av at vi kun har 5 prosent av Europas store rovdyr. Det siste tiåret er mer enn 330.000 sauer og lam kompensert som drept av store rovpattedyr eller kongeørn, og konfliktene avtar ikke. Siden midten av 1990-tallet har forskningsprosjektet Scandlynx studert de økologiske prosesser som ligger bak gaupas predasjon på sau ved å følge et femtital radiomerkede gauper intensivt i beitesesongen for sau i Sørøst-Norge. Vi oppsummerer her noen av de viktigste resultatene fra prosjektet og hva det betyr for forvaltningen av denne konflikten.

Forskningen startet i Østerdalen i 1995 og flyttet ned til Akershus og Østfold i 2001. I disse første årene ble gaupene utstyrt med VHF-radiosendere, og registrering av byttedyr var en tidkrevende prosess der gaupene måtte krysspeiles hver halve time gjennom nettene i såkalte intensivperioder på opp til flere uker. Hvis gaupene så var aktive på samme sted i mer enn en time, gjennomførte vi dette punktet etter byttedyr.

* Norsk institutt for naturforskning (NINA)

I 2006 flyttet vi forskningen videre til Buskerud, Telemark, Oppland og Vestfold. Gaupene ble nå utstyrt med GPS-sendere. Disse GPS-senderne tar posisjoner ved hjelp av satellitter, og vi får tilsendt posisjonene via mobilnettet. I perioder programmerer vi GPS-senderne til å ta opp til 24 posisjoner i døgnet på minimum 21 døgn. Vi kan så beregne gaupenes diett og drapstakt på ulike byttedyr ved å gå inn på alle GPS-punkter der gaupene har oppholdt seg i minst en time. Arbeidet med søk etter byttedyr blir gjort av et nettverk av lokale kontakter, studenter og NINA-personell.

Med sau på menyen

Det er logisk å forvente et større tap av husdyr i områder med få naturlige byttedyr. Den økologiske prosessen der rovdyr skifter mellom ulike byttedyr avhengig av den relative tettheten er godt kjent. I følge optimal forussettingsteori vil en predator som velger mellom byttedyr av ulik antall og energiinnhold, maksimere netto energiinntak per tidsenhet. Det byttedyret som til enhver tid er mest profitabelt vil foretrekkes.

Da vi først begynte å studere gaupepredasjon på sau i Hedmark (1995–1999) konkluderte vi med at predasjonen skyldes tilfældige møter mellom sau og gaupe

snarere enn at gaupa aktivt søkte sau som byttedyr. I dette området var rådyr den klart viktigste ressursen for gaupe selv om tettheten av sau var betydelig høyere enn tettheten av rådyr. Vi kan nå legge til ytterligere 10 år med data fra nye områder og ser at sau kan være det dominerende byttedyret til gaupa i enkelte områder. I de nordlige dalførene i Buskerud og Telemark er 6 av 10 byttedyr drept av gaupe på sommerstid sau (lam). I dette området er tettheten av sau hele fire ganger høyere enn tettheten av rådyr (se Tabell 1).

Hvilke gauper dreper sau?

Vi ser at hanngaupene dreper sau oftere enn hunnagaupene gitt de samme økologiske betingelsene. All overskuddsdrøpning registrert i de intensive periodene ble gjort av hanner. Vi fant derimot ingen spesielle «problemindivider». Vi mener at driftsteknikken i husdyrholdet påvirker eksistensen av problemindivider. I et beitesystem der husdyra er konstant under oppsyn, holdt på åpne flater og/eller i et nattkve, krever predasjon på husdyr at rovdynet har utviklet en spesialisert atferd. Rovdyret må forsere gjeteren og eventuelle vokterhunder, bevege seg ut i åpent terreng eller krysse fysiske barrierer for å kunne drepe husdyret. I Norge har vi et beitesystem der sauene går fritt, uten kontinuerlig tilsyn, i de samme habitatene som rovdynene. Det er dermed lite som skiller sauene fra rovdynenes naturlige byttedyr, bortsett fra at sau er lettere å drepe. En jevn fordeling av sau innenfor hele rovdynets normale leveområde øker også antall møter mellom rovdyr og sau, uten at rovdynet behøver å utvikle en spesialisert søkeatferd. Hvis alle individer har anledning til å drepe husdyr, uten å utvikle en spesialisert atferd, er det usannsynlig at det utvikles spesielle problemindivider. Dette er forklaringen på de høye tapene av sau i Norge sammenlignet med noe annet land.

Tetthet av rådyr og sau forklarer gaupenes drapstakt

Studier verden over har forsøkt å identifisere hvilke faktorer som påvirker tap av husdyr til rovdyr, og en faktor som har fått mye oppmerksomhet er fordelingen

Tabell 1. Byttedyr funnet gjennom intensivoppfølging av 48 gauper med VHF/GPS-sendere i Sørøst-Norge i beitesesongen for sau 1995–2011 gruppert per delområde. Prosent er basert på frekvens av forekomsten av byttedyr i dietten. Kun data fra gauper med tilgang på sau er tatt med.

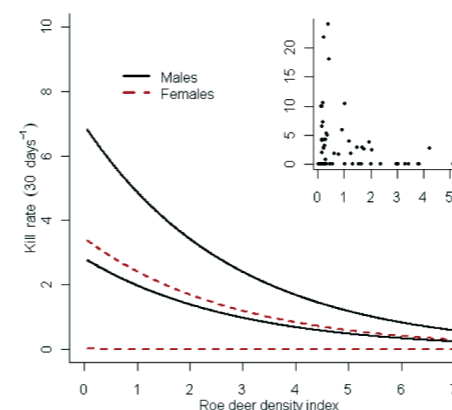
Byttedyr	(A) Hedmark (1995–1999)	(B) Oslo, Akershus og Østfold (2001–2006)	(C) Nordlige deler av Buskerud, Telemark og Oppland (2007–2011)	(D) Sørlege deler av Buskerud, Telemark og Vestfold (2008–2011)
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
Sau	32 (32)	10 (25)	117 (62)	16 (23)
Geit	3 (3)			
Rådyr	22 (22)	24 (60)	19 (10)	36 (52)
Hjort			1 (0,5)	5 (7)
Villrein	4 (4)		1 (0,5)	
Elg ^a		1 (3)	1 (0,5)	
Hare	16 (16)	1 (3)	28 (15)	5 (7)
Storfugl	12 (12)		9 (5)	4 (6)
Orrfugl	4 (4)	1 (3)	5 (3)	1 (2)
Rødrev		1 (3)	1 (0,5)	
Andre pattedyr ^b	5 (5)			1 (2)
Andre fugl ^c	3 (3)		6 (3)	1 (2)
Åtsler ^d		2 (5)	1 (0,5)	
Totalt	101	40	189	69
Antall gauper	18	7	14	9
Intensivdøgn	483	446	854	378

^a Kalv

^b 1 lemen, 1 rotte, 3 ekom og 1 bever

^c 3 duer, 1 heippiplerke og 6 ukjente fugler

^d 2 elgkadaver og 1 rådyrkadaver

Figur 1. Predikert drapstakt på sau gitt ulik rådyrtetthet og sauetetthet. For hanner (sort heltrukket linje) og hunner (rød stiplet linje). Øvre linje for hvert kjønn er predikert drapstakt ved høy sauetetthet (95 % persentil av observerte lammetettheter: 6,6 lam/km) og laveste linje for hvert kjønn er predikert drapstakt ved lav sauetetthet (5 % persentil av observerte lammetettheter: 0,1 lam/km). Spredningsdiagram i øvre høyre hjørne representerer rådata.

og tettheten til ville byttedyrs påvirkning på tap av husdyr. Basert på drapstakten på sau (drepte sau per tidsenhet) fra 48 merkede gauper, tetthet av rådyr (beregnet fra jaktstatistikk) og tetthet av sau (tall fra organisert beitebruk) har vi kunnet modellere hva som forklarer variasjonen i gaupenes drapstakt på frittgående sau i Sørøst-Norge. Vi fant at foruten gaupenes kjønn, var variasjoner i sauetetthet og rådyrtetthet faktorer som påvirker drapstakten. De høyeste drapstaktene finner vi for hanngauper i områder med høye tettheter av sau og lave tettheter av rådyr (se Figur 1). Når tetthet av rådyr øker og sauetetthet minsker, så dreper hanngaupene færre og færre sau per tidsenhet. Tilsvarende dreper hunnagaupene mest sau per tidsenhet i områder med lav tetthet av rådyr og høye tettheter av sau.

Det er politisk enighet om at alt rovdyr tap skal erstattes, og dagens norske kompensasjonssystem er basert på en beregning av rovdyr tap ut fra dokumenterte tap. Utfordringen er imidlertid at kun en liten brøkdel av tapene til rovvilt blir dokumentert gjennom en formell undersøkelse av et kadaver, og store deler av erstatningen utbetales etter en skjønnsvurdering fra for-

valtningen. Vi er nå i stand til å modellere tapene av sau til gaupe basert på tall på gaupenes drapstakt og antall gauper. Kanskje kan dette være et første skritt til mer rettferdige erstatningsregler med en mer objektiv vurdering av tapsårsaker. Det er imidlertid viktig å understreke at redusert tap av sau krever fundamentale endringer i sauedriften.

Finnes det løsninger?

I motsetning til våre europeiske naboer er fremdeles fokuset i Norge på en reaktiv forvaltning i form av enklere adgang og mer effektivt uttak av såkalte skadegjørere. Effekten av uttak av slike dyr forutsetter at det faktisk finnes individer som forårsaker flere problemer enn andre i bestanden. Hele 16 års feltstudier av gaupers predasjon på sau viser altså at alle gauper kan være «skadegjørere». Effekten på lammetapene av å skyte såkalte skadegjørere vil dermed være kortvarig. Dette fordi det som regel tar svært kort tid før et ledig revir i bestanden på ny okkuperes av gaupe, og den nye gaupa tar i regelen det samme antall lam som den forrige. Uten endringer i driftsformen vil det dermed være størrelsen på

gaupebestanden som vil bestemme hvor stort tapet av lam vil være på regional skala.

En jevn fordeling av frittgående sau innenfor gaupenes normale leveområde fører til mange møter mellom gaupe og sau og dermed høyere drapstakter på sau i Norge sammenlignet med noe annet land. Studier av radiomerkede gauper i Frankrike og Sverige har vist at sauer på inngjerdede områder eller på fjellbeite (ut av skogen) dramatisk vil redusere gaupenes drapstakt. I perioden 2002–2012 har vi fulgt 13 radiomerkede gauper i Oslo, Akershus og Østfold som kun har hatt tilgang til inngjerdet sau (3 til 19 sauehegn per gaupe). Gaupene har blitt fulgt intensivt i mer enn 700 døgn til sammen, og vi har til dags dato ikke funnet en eneste drept sau.

Poenget kan også enkelt illustreres ved å ta en kikk over til våre naboer i øst. Sverige har ca. 450.000 sauer på inngjerdet beite, og siden 1997 har bare mellom 226 og 711 sauer blitt kompensert årlig som drept av rovdyr på nasjonalt nivå. I tabell 2 sammenligner vi tapene av sau per familiegruppe av gaupe i to økologisk sammenlignbare regioner på begge sider av grensen i 2009. På svensk side av grensen tok vi ut tall på antall rovvilt og sau fra Jämtland, Dalarna, Värmland og Västra Götaland, og på norsk side tall fra rovviltregionene 4, 5 og 6. Tallenes tale er klar – på den norske siden av grensen med frittgående sau erstattes 80 lam per registrerte familiegruppe av gaupe, mens det på svensk side kun erstattes 0,3 sau per registrert familiegruppe. Selv om vi tar i betraktning at antall sau er fire ganger høyere på norsk side demonstrerer dette tydelig effekten av å ha sauer på i inngjerdet beite i rovvilthabitat.

Konfliktene rundt rovdyr og husdyr i Norge utgjør en uholdbar situasjon for mange. Det er brukt store ressurser på forskning på disse konfliktene de siste 15 årene. Det er kanskje på tide at denne kunnskapen blir benyttet. Rovdyr og beitedyr må skilles i tid og rom, og i rovdymråder må det dermed skje radikale endringer i driftsformen. Dette er selvfølgelig ikke uten utfordringer, men det er den eneste veien videre som gir reduserte tap av sau. En forvaltning kun basert på uttak av såkalte skadegjørere er bortkastet tid og bortkastede penger og vil bety fortsatt unødvendig mange døde sauer og rovdyr.

Kilder

Baker, P. J., Boitani, L., Harris, S., Saunders, G. & White, P. C. L. 2008. Terrestrial carnivores and human food production: impact and management. *Mammal Review* 38: 123–166.
Inskip, C. & Zimmermann, A. 2009. Review Human-felid conflict: a review

Tabell 2. Look to Sweden... . Antallet sau på beite, antall sau kompensert som drept av rovdyr (ulv, bjørn, gaupe, jerv) og kongeørn, antall familiegrupper med gaupe, antall sau kompensert som blir drept av gaupe i nabofylker i Sverige (Jämtland, Dalarna, Värmland & Västra Götaland) og Norge (rovviltregion 4, 5 og 6) i 2009.

Land	Norge	Sverige
Region	Rovviltregion 4, 5 & 6	Jämtland, Dalarna, Värmland & Västra Götaland
Totalt tap		
Antall sau og lam på beite (2009)	398 000	108 765
Kompensert som rovvilt drept (alle rovdyr 2009)	15 173	401
% kompensert	3,8 %	0,37 %
Gaupe (Antall FG 2009/10)	38	147
Kompensert som drept av gaupe (2009)	3049	45
Kompensert per familiegruppe	80,2	0,3

of patterns and priorities worldwide. *Oryx* 43: 18–34.
Linnell, J. D. C., Brøseth, H., Odden, J. & Nilsen, E. B. 2010. Sustainably harvesting a large carnivore? Development of Eurasian lynx populations in Norway during 160 years of shifting policy. *Environmental Management* 45: 1142–1154.
Odden, J. 2011. The ecology of a conflict: Eurasian lynx depredation on domestic sheep. Thesis for the degree of Philosophiae Doctor. Norwegian University of Science and Technology, Trondheim, October 2011.
Odden, J., Herfindal, I., Linnell, J. D. C. & Andersen, R. 2008. Vulnerability of domestic sheep to lynx depredation in relation to roe deer density. *Journal of Wildlife Management* 72: 276–282.
Odden, J., Linnell, J. D. C. & Andersen,

R. 2006. Diet of Eurasian lynx, *Lynx lynx*, in the boreal forest of southeastern Norway: the relative importance of livestock and hares at low roe deer density. *European Journal of Wildlife Research* 52: 237–244.
Odden, J., Linnell, J. D. C., Andersen, R., Moa, P. F., Herfindal, I. & Kvam, T. 2002. Lynx depredation on domestic sheep in Norway. *Journal of Wildlife Management* 66: 98–105.
Zimmermann, A., Baker, N., Inskip, C., Linnell, J. D. C., Marchini, S., Odden, J., Rasmussen, G. & Treves, A. 2010. Contemporary views of human-carnivore conflicts on wild rangelands. Pp. 129–151 in Du Toit, J. T., Kock, R. & Deutsch, J. (eds). *Wild rangelands – conserving wildlife while maintaining livestock in semi-arid ecosystems*. Blackwells, UK.

Samler rovdyrovervåkingen i Skandinavia

Felles og bedre metoder vil gi sikrere bestandstall og gjøre det enklere å sammenstille overvåkingsdata fra Norge og Sverige. Fra og med neste år kommer felles skandinaviske rapporter for artene gaupe og jerv.

– Både Norge og Sverige ønsker en mer enhetlig datainnsamling for de største rovdyrene i Skandinavia. Rovdyrene lever uavhengig av landegrensene og det er da naturlig med en overvåking som ser bestandene under ett. Dette er også noe som vil bedre presisjonen i forvaltningen av artene, sier Morten Kjørstad – leder i Rovdata.

Gaupe og jerv først ut

Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Naturvårdsverket (NV) nedsatte i mars i år to arbeidsgrupper med eksperter fra Norge og Sverige som skulle utarbeide forslag til felles og bedre metoder for overvåking av artene gaupe og jerv.

Arbeidsgruppene har blant annet fokusert på å ta vare på det som fungerer, tatt hensyn til nåværende roller og organisering

av overvåkingsarbeidet, og ikke minst på å lære av hverandres feil. En viktig del av oppdraget er at overvåkingsmetodene som blir foreslått skal medvirke til å øke og synliggjøre lokal deltakelse i registreringsarbeidet.

– Det skal gjøres et tilsvarende arbeid for artene brunbjørn, ulv og kongeørn, og målet er at arbeidet startes for en eller flere av disse artene i løpet av 2013, sier Kjørstad.

Mange gode innspill

Denne uka ble arbeidsgruppene arbeid og vurderinger presentert på et seminar som samlet ca. 60 personer fra forvaltning, forskning og ulike organisasjoner med erfaring og kunnskap på fagområdet. Målsettingen var å få diskusjoner og innspill til gruppene videre arbeid.

– Det har vært meget viktig for arbeidsgruppene å få innspill både fra fagpersoner og publikum underveis i arbeidet. De som har ønsket det har hatt anledning til å komme med synspunkter og forslag til hvordan overvåkingen skal utføres også

gjennom en web-basert løsning på Rovdatas hjemmeside, og mange har benyttet seg av denne muligheten både fra Norge og Sverige, sier Kjørstad.

Arbeidsgruppene rapport skal leveres 1. september til Direktoratet for naturforvaltning og Naturvårdsverket, som i fellesskap vil ta de endelige beslutningene om hvordan det framtidige overvåkingssystemet skal bli. Målsettingen er at overvåkingen av gaupe og jerv skal gjennomføres med felles metoder og felles rapportering fra 2013.

Felles skandinavisk database

Det norsk-svenske samarbeidet omfatter også felles lagring av data om de store rovdyrene i Rovbasen, som er databasen som blir benyttet til lagring av overvåkingsdata i Norge i dag.

– Rovbasen vil stegvis bli tatt i bruk i Sverige til å lagre informasjon om rovdyrene. En felles datalagring vil lette arbeidet med sammenstilling og rapportering av overvåkingsdata på skandinavisk nivå, forklarer Magnus Kristoffersson i Naturvårdsverket.

Lisensfelling på 15 bjørner

Lisensjegere kan felle inntil 15 bjørner i prioriterte beiteområder i Norge fra jaktstart 21. august. Kvoten er redusert fra i fjor siden 11 bjørner allerede er felt hittil i år, og skadene på sau er sterkt redusert.

– I perioden fra 2009–2011 var det en nedgang på 45 prosent i bjørneskader på sau i Norge. Foreløpige tall fra 2012 viser at nedgangen fortsetter også i år, sier direktør Janne Sollie i Direktoratet for naturforvaltning (DN).

I tillegg har det i løpet av våren og sommeren blitt felt til sammen 11 hannbjørner på skadefelling. Syv av disse ble felt etter at DN fattet vedtak om vårfelling i perioden mars til mai.

– Det åpnes likevel for en begrenset jakt på bjørn i høst, men innenfor områder som er prioritert for beitebruk. Det sikrer at vi kan få en ønsket vekst i bestanden innenfor de prioriterte bjørneområdene, sier Sollie.

Det nasjonale målet er å ha en fast bestand av bjørn innenfor enkelte områder i fire av rovviltregionene i Norge. DN åpner for lisensfelling av 13 bjørner i disse regionene, men utenfor områdene hvor målet er

å ha binner med ungekull. Det åpnes for å felle tre bjørner innenfor et område i Hedmark, tre bjørner i deler av Midt-Norge, to bjørner i deler av Nordland og fem bjørner i deler av Troms og Finnmark. I tillegg åpner rovviltnemnda i region 3 (Oppland) for felling av to bjørner.

Både DN og rovviltnemndene som selv har myndighet har fattet lavere kvoter enn i fjor. DN har mottatt anbefalinger om kvote fra rovviltnemndene i region 5–8, og fulgte anbefalingene i region 5 og 7. I region 6 og 8 har direktoratet valgt å åpne for jakt på færre bjørner enn foreslått fra nemndene, på grunn av at flere bjørner allerede er felt og reduserte skader på sau.

Fellingen kan kun skje i områder hvor de regionale forvaltningsplanene sier at det ikke skal legges til rette for en fast bestand av bjørn. Dette er i tråd med prinsippet om en geografisk differensiert forvaltning, som ble understreket av Stortinget da det nye rovviltforliket ble vedtatt i juni i fjor. Gjennom rovviltforliket ble det bestemt at det nasjonale bestandsmålet for bjørn skal reduseres fra 15 til 13 årlige ungekull. Ingen av regionene med et fastsatt bestandsmål (Hedmark, Midt-Norge,

Nordland og Troms/Finnmark) har nådd målet per i dag.

Basert på tall fra innsamlet DNA-materiale om kjønn og antall, og en modell for beregning av ungekull, er det estimert at seks kull ble født i Norge i 2011, det samme antallet som i 2010.

Områdene hvor målet er å ha binner med ungekull.

Spion i grevlingens bakgård

Tekst og foto: Roar Solheim

Grevlingen er det største rovpattedyret de fleste har sjanse til å treffe på, omtrent hvor som helst i Norge, også inne i byer og tettbygde strøk. Ingen som har kjørt bil noen år har kan ha unngått å se en eller flere veidrepte grevlinger på eller langs veiene. Men til tross for at grevlingen røper sin allestedsnærværelse gjennom slike kadavere, så er det faktisk sjeldent å få gode observasjoner av de levende dyrene. Som nattaktiv feltzoolog har jeg vært heldig å oppleve grevlinger på nært hold flere ganger, men til tross for dette har jeg aldri vært så heldig at jeg har fått muligheten til å ta gode bilder av dette mårdyret. Det har lenge vært et savn og et ønske. Derfor øynet jeg nytt håp da jeg våren 2012 oppdaget et aktivt grevlinghi mellom Grimstad og Arendal.

Dette hiet lå i en jordskråning i kanten mellom en dyrket eng og en ravineskog, omkring hundre meter fra gamle E18 langs Nidelva. Selve hiet ble oppdaget fordi jeg høsten i forveien satte opp en serie med flaggermuskasser i ravineskogen. Kassene ble sjekket den 7. mai, og da oppdaget jeg først en grevlingsti med en aktiv grevlingdass, og deretter selve hiet. Det lå i en jordbakke, med flere innganger. Hovedinngangene lå under røttene fra en stor gran. Etter den utgravde jordmengden å bedømme, så dette ut til å være et hi som hadde vært brukt gjennom flere år. Stedet egnet seg ypperlig for utsetting av automatiske overvåkningskameraer, og den 27.

mai monterte jeg tre stykker rundt hiet. Ett kamera ble rettet mot det jeg oppfattet som hovedåpningen i hiet, ett kamera ble montert på siden av denne åpningen og rettet mot partiet foran åpningen, mens det siste kameraet ble rettet mot stien ned mot grevlingdassen.

Kameraene fikk stå ute i 11 dager, og den 6. juni gikk jeg for å hente dem inn og kontrollere resultatet. Jeg var svært spent, fordi jeg ved tidligere bruk av disse kameraene hadde hatt variabel suksess. Denne gangen ble det fullklaff! Til sammen hadde de tre kameraene «knipset» mer enn 500 bilder, og mer enn 300 på ett av dem. En rask kikk ute i felten viste at grevlingene var fanget inn, og spenningen var derfor stor da jeg åpnet minnekortene på PC-en. Resultatene var over all forventning. Bildene viste at her holdt det til en grevlingfamilie på to voksne dyr og tre unger. Flere av bildene viste en av de voksne og alle tre ungene. På ett av bildene ser en tydelig pattene til grevlingtispa, så på dette tidspunktet diet hun fremdeles ungene sine.

Grevlingene hadde tydelig merket min lukt på kameraene, og snust og dyttet til dem. Kameraet som var rettet mot hiåpningen ble på denne måten skjovet til siden, slik at det fanget inn ett av de andre kameraene i bildefeltet. Dette var i seg selv interessant, for flere av bildene på dette kameraet viste en grevling som var oppe og snuste på det andre kameraet. Kameraene utløses

av bevegelse i sentrum av bildefeltet, og fugler hadde flere ganger løst ut kameraene. Svarttrost, rødvingetrost, gråtrost og rødstrupe ble på denne måten registrert på jordbakken utenfor grevlinghiet. På ett bilde hopper et ekorn opp i lufta i retning mot kameraet!

Kameraene registrerer både dato og tidspunkt på hver eksponering. Dermed var det lett å se at grevlingene var aktive både midt på natta – på morgenen etter soloppgang og på ettermiddagen. Dermed burde det være muligheter for å fotografere dyrene i dagslys.

Den 14. juni dro jeg til grevlinghiet for å postere utenfor selve hiåpningene. Jeg håpte at jeg skulle kunne klare å fotografere en av grevlingene i det de forlot en av hiåpningene på kvelden, og hadde derfor tatt med to kameraer på hvert sitt stativ. Kameraene ble satt opp, og ved hjelp av snorutløsning kunne jeg stille meg opp litt til siden for hiåpningene og holde øye med om et dyr tittet ut. Klokken 20.55 var jeg på plass. Selve bakken utenfor hiet var så bratt at jeg hadde vanskelig for å stå stille på ett punkt, og jeg måtte samle sammen noen nedfalne trestokker og stable dem opp slik at jeg kunne «vagle» meg opp på et litt ustødig underlag. Her var det åpenbart rom for forbedringer, og ved neste besøk hadde jeg laget meg en liten plattning til å stå på. Jeg hadde gode forhåpninger om at grevlingene skulle kunne vise seg, for ved flere tidligere anledninger har jeg opplevd at grevling har kommet på inntil en halv meters avstand av meg før den har oppdaget hva den har gått innpå.

Når en står stille, har grevlingen vanskelig for å se deg, og det er luktesansen som avslører at et menneske er i nærheten. Ved en anledning satt jeg slik under et hornuglereir, da en grevling kom snusende og snøftende langs skogbunnen, åpenbart på jakt etter noe spiselig. Rett foran sko-

Ravineskog i kant mot eng. Grevlinghiet ligger til venstre for enga, øverst i skogkanten. Et typisk habitat for en grevlingfamilie.

Grevlingtispa titter ut av hiåpningen den 1. juni kl. 03.20. Pattene er godt synlige og tyder på at hun fremdeles dier ungene sine.

Fotavtrykk av menneske og grevling på sandstrand langs Rogtjernet i Kynndalen, Hedmark 16. mai 1982.

En av grevlingungene har kommet ut og satt seg til med morgenstellet, mens en annen, trolig mora, ser på. Bildet ble tatt 1. juni kl. 03.23.

tuppene mine stoppet den opp, og nærmest stivnet i sjokk over dette forferdelige som plutselig befant seg rett foran trynet dens. Så bråsnudde den og kastet seg unna så fort den bare klarte. Ved en annen anledning sto jeg en tidlig vårmorgen på en villavei oppunder Sognsvann i Oslo og gjorde lydopptak av en svarttrost. En grevling kom luntende skrått over asfalten, med kurs rett mot meg. Den luntet forbi på en halv meters avstand. Da den var ved siden av meg, trampet jeg i bakken med det resultat at den stakkars grevlingen ble vettskremt og fór av sted så fort den bare kunne.

De fleste kan kanskje tro at det er kjedelig og langtekkelig å stå stille og vente på en bestemt hendelse i naturen, men slik er det

ikke. Faktisk kan det være ganske spennende å stå helt stille rett opp og ned inntil et tre i flere timer. De fleste fugler legger ikke merke til at en er der når en står stille, og rett som det er lander en fugl like ved deg eller rett over hodet ditt. Noen ropekåte ringduer var veldig aktive, og avslørte sangvarianter som jeg aldri tidligere hadde hørt. Rødstruper, munk, troster og andre småfugler smatt omkring og hjalp til med å korte ned ventetiden. Etter femti minutters venting hørte jeg kraslelyder fra skogbunnen, men de kom ikke fra hiåpningene. Lydene kom fra ravineskogen i retning mot hovedveien. I en liten glenne kom plutselig en av grevlingene luntende og ble godt synlig i kveldssolstrålene klokken 21.45. Dette var utenfor mine beregninger, og nå var det for sent å snu noen av kamera-

Grevlingmor og to av ungene er ute. En tredje unge er skjult av bjørkene midt i bildet. En av ungene snuser på spionkameraet. Trolig henger det ennå igjen lukt av menneske, to dager etter at kameraene ble satt opp. Bildet ble utløst med blits den 29. mai kl. 02.20.

ene i retning mot grevlingen, da ville den oppdage meg. Hvordan ville dyret reagere når den kom fram til kamerastativene? Dette var spennende! I bakken nedenfor hiskråningen stoppet grevlingen opp. Her snuste den ivrig opp i lufta, og vibrerte snuten fram og tilbake. Det var tydelig at den hadde fått ferten av meg, for nettopp på dette punktet hadde jeg passert da jeg gikk mot hiet. Etter en del snusing snudde grevlingen, og luntet tilbake i samme retning som den kom. Men den ble ikke lenge borte. Fem minutter etter kom den tilbake samme vei, og nå gikk den enda nærmere den borterste hiåpningen. Bare ryggen og litt av snuten på dyret var nå synlig. På ny var det en intens snutevibrering med snøfte- og snuselyder, og nok en gang luntet grevlingen vekk. Den kunne ikke være skremt, for ganglaget var i samme lunte-tempo som da den kom. Jeg ble stående ennå en time, til ca. 22.45, men dyret kom ikke tilbake.

To ganger til stilte jeg meg opp nedenfor grevlinghiet, men disse gangene benyttet jeg bare ett kamera på stativ, slik at jeg kunne rette linsen dit grevlingene eventuelt kunne finne på å dukke opp. Den 15. juni sto jeg stille og ventet fra kl. 19.10 til 21.45, og den 18. juni stilte jeg meg opp på morgenen fra kl. 04.31 til kl. 06.25, begge dager uten å se noe til grevlingene.

Overvåkingskameraene ble satt ut igjen i tidsrommet 21. juni til 8. juli. Ett av kameraene tok 128 bilder, men blader som beveget seg i vinden fylte minnekortet på ett av kameraene med bilder uten noen fugler eller pattedyr. Men noen nye overraskelser ble det. Ved en anledning hadde to hvitflekkeete rådyrkalver begitt seg ned foran grevlinghiet. Ingen grunn for engstelse der, med andre ord. Også ringduene var nå registrert.

Bildene fra overvåkingskameraene ligger langt tilbake i kvalitet fra bilder tatt med et profesjonelt digitalkamera. Til gjengjeld fanget de inn mange sider av grevlingenes familieliv. Her er grevlingunger som leker,

En aktiv grevlingdass med mye og fersk grevlingmøkk på Hvaler i Østfold 16. august 2012.

Dessverre er det bare i form av trafikkdrepte kadavere at de fleste får stifte bekjentskap med grevlingen. Mange av dyrene ender sine dager som her langs E 36 ved Ulefoss i Telemark den 25. mai 2011.

snuser på omgivelsene, grevlinger som er våte i pelsen etter traving i nattvåt vegetasjon, og grevlinger som steller seg selv eller hverandre. Bildene som er tatt med blits om natta er dessverre sterkt overeksponert, og uegnet for bruk. Disse kan

bare benyttes for å se selve aktiviteten og tidspunktet på natta dyrene er ute. Også direkte sollys skaper av og til problemer på bildene. Men overraskende mange bilder tatt i skygge og dagslys er i det minste brukbare i foredragssammenheng.

Overvåkingskameraene har gitt meg en ny åpning inn i grevlingenes verden, og min tid som «grevlingspion» har definitivt bare så vidt begynt.

Troster, ekorn og to rådyrkalver ble også fanget inn av spionkameraene utenfor grevlinghiet.

Hiåpningen under ei kraftig trerot – et typisk grevlinghi.

På sporet av en usynlig katt

Av John Odden* og John Linnell*

Stortinget har bestemt at Norge skal ha 65 familiegrupper av gaupe. Gaupebestanden i Norge overvåkes i dag gjennom en omfattende registrering av spor etter familiegrupper. I flere kystnære deler av landet har vi imidlertid de siste årene opplevd et lite og variabelt snødekke. Hvordan teller man en usynlig katt uten sporsnø?

Kanskje er automatiske viltkameraer svaret. Bruk av såkalte viltkameraer eller «kamerafeller» har internasjonalt etter hvert blitt den mest benyttede metoden for overvåking av kattedyr i snøfrie områder. Metodikken er spesielt egnet for flekkede kattedyr, der man kan identifisere individ

ut fra flekkmønstrene. Metodikken kan benyttes for å identifisere så mange gauper som mulig i en bestand (minimumsestimat) eller for å beregne total bestandsstørrelse ved hjelp av fangst-gjenfangst-statistikk. Lenger sør i Europa er metodikken i mange år benyttet i overvåkingen av gaupe i blant annet Sveits og Tyskland.

Metodikken er kostbar og bør derfor testes ut på mindre skala under skandinaviske forhold før den kan anbefales som en standard metodikk i snøfattede områder. NINA har fått midler fra Rovviltneimnda i region 4, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Fylkesmannen i Østfold til plassere ut viltkamera med bevegelsessensor innenfor et studieområde mellom Oslo, Sarpsborg, Oslofjorden og Glomma (1.850 km²). I 2012 ble prosjektet utvidet til Vest-

fold og tilgrensende deler av Buskerud og Telemark på oppdrag fra Rovviltneimnda i region 2. Vi ønsker å se om viltkamera kan benyttes til å øke antall observasjoner av familiegrupper i snøfattede områder. Videre ønsker vi å se om det er mulig å skille gaupene fra hverandre på flekkmønstrene, for deretter bruke dette til å beregne et minimum antall gauper i en avgrenset bestand.

Vi har benyttet viltkamera av typen Reconyx, Cuddeback Capture og/eller Scoutgard. Observasjonspostene velges ut fra forflytning til radiomerkede gauper og kunnskap hos lokale folk. Vi henter alltid inn tillatelse fra grunneier før kamera settes opp, og kameraene plasseres i områder med liten allmenn ferdsel. Det er viktig å understreke at kameraene innrettes

* Norsk institutt for naturforskning (NINA)

slik at eventuelle personer som blir fanget opp av fotolinsene vanskelig lar seg identifisere. Skulle vi likevel få bilder av folk, vil disse bildene umiddelbart bli slettet.

I Sveits benyttes en viltkameratetthet som tilsvarer 3–6 viltkameraer per etablerte hunngaue. Gjennomsnittlig revirstørrelse for hunngauper i Akershus/Østfold er tidligere beregnet til å være 388 km². En kameratetthet på 3–6 kameraer per hunngaue vil her tilsvare 1 kamera per 65–130 km². Vi valgte i dette pilotstudiet å starte med en noe høyere tetthet av kameraer enn anbefalingen, og heller redusere tettheten etterhvert hvis det viser seg mulig. Fra november 2010 til mars 2011 hadde vi 80 viltkameraer utplassert på 55 lokaliteter i studieområdet, noe som tilsvarer 1 viltkamera per 33 km². Fra oktober 2011 til september 2012 har vi hatt viltkamera på 42 observasjonsposter, tilsvarende 1 viltkamera per 46 km².

Individgjenkjenning ble gjort på basis av flekkmønster i pelsen på samme måte som i Sveits og Tyskland, og vi fikk opplæring av personell fra de to landene. Det finnes per i dag ikke mulighet for en total objektiv maskinell individgjenkjenning av gauper på grunnlag av pelsmønster. På hver observasjonspost har vi forsøkt

å få bilder av begge sider av gaupene, men dette har ikke alltid lyktes. Gaupene er ikke nødvendigvis symmetriske i flekkmønsteret, og i tilfellene der vi ikke har begge sider av individene må vi derfor operere med «høyregauper» eller «venstregauper» etter hvilken side vi har bilde av. Vi får med andre ord to estimater på antall gauper basert på høyreside og venstre side.

Lovende resultat

Den første vinteren (2010/2011) fikk vi 42 ulike bilder av gaupe med viltkameraene i løpet av 4.998 «kameradøgn». Vi registrerte to eller flere gauper i lag ved fire tilfeller, og antar at dette dreier seg om minst to ulike familiegrupper. Vi identifiserte gaupeindivider på 31 av de 42 bildene, og kan konkludere med at vi hadde minimum 11 ulike gauper (inklusive unger) innenfor området vinteren 2010/2011. Flekkmønstrene viser videre at tre av disse gaupene ble skutt i kvotejakta i 2011.

Sist vinter (2011/2012) fikk vi 19 gaupebilder i løpet av 6.505 «kameradøgn», hvorav to gauper i lag ved tre tilfeller (to ulike familier). Vi fikk identifisert gaupeindivider på 13 av 18 bilder, og foreløpige analyser antyder at vi har fanget opp mini-

mum åtte ulike gauper (inklusive unger) innenfor området vinteren 2011/2012.

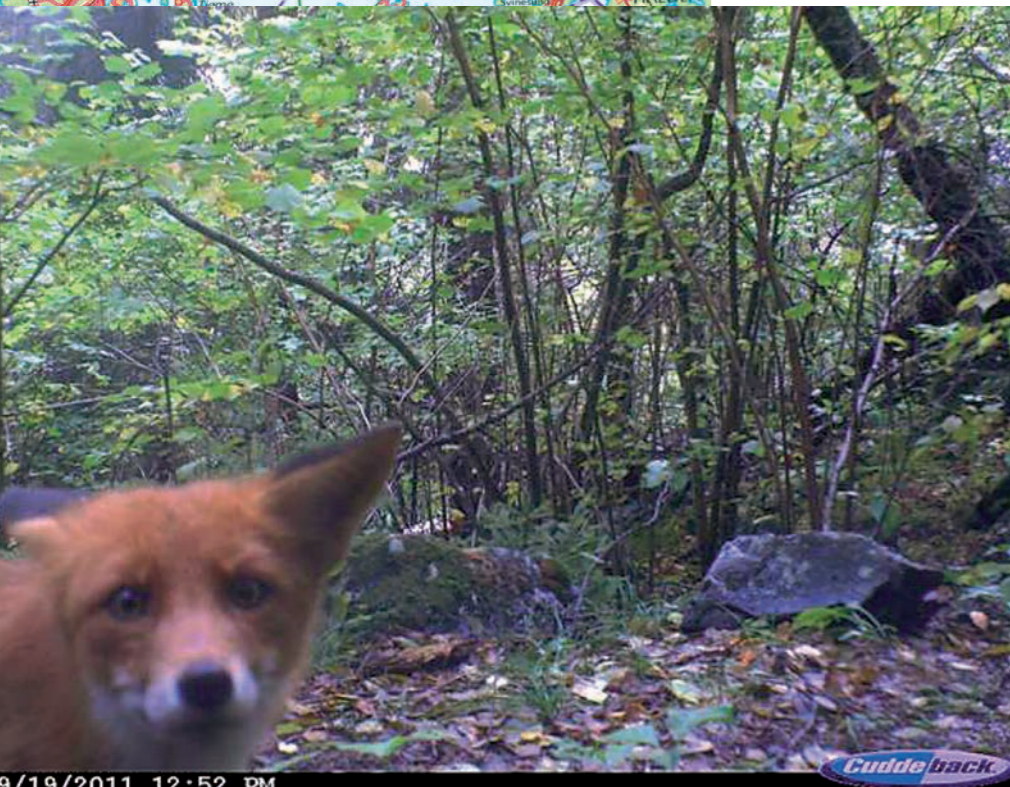
Resultatene så langt må sies å være lovende. Viltkamera kan bli et supplement til den årlige registreringen av familiegrupper i snøfattede områder i framtida, men vi ser også nye utfordringer i forhold til tolkning av hva som er familiegrupper og hva som kan være to voksne gauper i lag ut fra bilder. I enkelte tilfeller er det mulig, basert på bildene, å skille familier fra hverandre basert på flekkmønstret til hunngaupa (og unger), og ikke bare avstanden mellom observasjonene. Det er imidlertid for tidlig å kunne konkludere endelig om hvor gode bestandsestimater metoden lar oss få, og

Oppsett av viltkamera av typen Cuddeback. Foto: Helen L. McNutt.

Observasjonsposter hvor viltkameraer har vært utplassert vinteren 2011/12 i Oslo, Akershus og Østfold.

9/19/2011 12:52 PM

mange spørsmål gjenstår fremdeles. Lar alle gauper i en bestand seg fange opp med kamera? Kan enkelte gauper sky kamera? Hvor stort område må overvåkes og hvilken tetthet av kamera må til for å få et fangst-gjenfangst-estimat? I tillegg er det flere ting man må ta stilling til når det gjelder en videre evaluering av kamertyper: Hensiktsmessig plassering av kamera i landskapet og etiske problemstillinger knyttet til bruk av overvåkningskamera i naturen.

Viltkamera i Hallingdal på sommerstid

Sommeren 2011 testet vi om det var mulig å tallfeste antall gauper i Hallingdal i beitesesongen for sau. I løpet av de to første ukene i juni ble det satt ut kameraer på 30 lokaliteter innenfor et område på 1.600 km² i kommunene Hol, Ål, Gol, Hemsedal, Nes og Flå. Prosjektet ble finansiert av Fylkesmannen i Buskerud.

I løpet av fire sommermåneder fikk vi 20 bilder av gauper i Hallingdal og kunne identifisere fem ulike gauper (to hanngauper, to hunngauper og en unge). Det kupert terrenget i Hallingdal synes å være som skapt for viltkamera. Det store antall gjenfangster viser at vi trolig har fått bilder av de aller fleste enslige bofaste gaupene i dalføret. Vi vil imidlertid aldri kunne fanget opp alle familiegutter i området sommerstid. Hunngauper med unger ligger på hi i juni og juli og beveger seg innenfor et svært begrenset område. Sporing på snøen i ettertid viser at vi trolig fikk bilder av en av to familiegutter i dalføret. Det var med andre ord minimum fem voksne gauper og to unger i Hallingdal sommeren 2011.

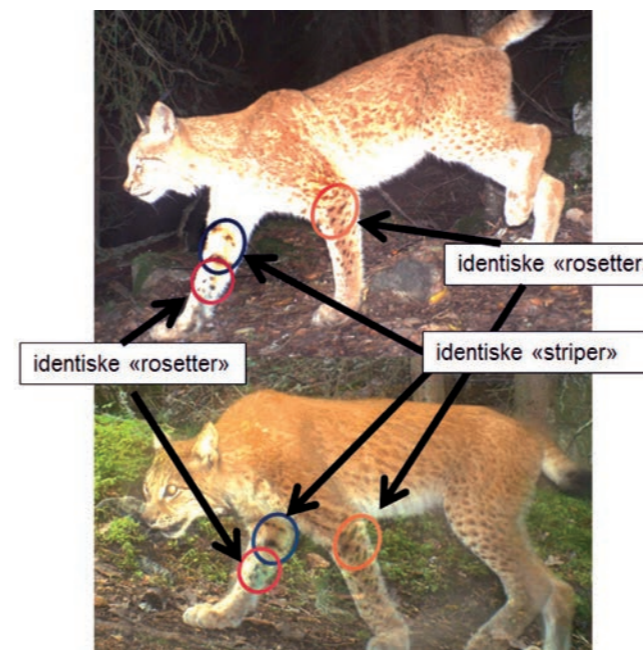
Som en liten digresjon kan det nevnes at i 2011 søkte sauebrukere i Hallingdal om erstatning for 715 sau og lam som gaupe-drept. Dette tilsvarer 143 sau per registrerte gaupe. Den maksimale drapstakten på sau vi har registrert ved å følge merkede gauper (se artikkel annet sted i bladet) tilsvarer 37 lam per sesong for ei hanngaupe.

Overvåking også av andre arter?

I løpet av kameraenes driftstid har det blitt knipset bilder ved mer enn 3.000 anledninger, ikke bare av gaupe, men også en hel rekke andre arter. Foruten grevling er rødrev og rådyr de artene som er hyppigst representert på kamerapostene, og tiden vil vise om man også kan benytte kamera for å måle endringer i antall rådyr og rev også?

Se bildene på nettet!

Alle kan følge alle bilder fra alle arter på nettsiden: <http://viltkamera.nina.no/>. Scandlynx-prosjektet kan også følges på Facebook: <http://www.facebook.com/Scandlynx>.

Eksempel på identifisering av gaupe. For at to gauper klassifiseres som ett og samme individ skal man (1) ikke finne et eneste ulikt flekkmønster på noen del av kroppen, og (2) identifisere identisk flekkmønster på minst to ulike kroppsdeler. Individgjenkjenning ble gjort på basis av flekkmønster i pelsen på samme måte som i Sveits og Tyskland. To ulike personer går gjennom materialet og blir enige om gruppering av individene.

Kilder

Breitenmoser, U., Breitenmoser-Würsten, C., von Arx, M., Zimmermann, F., Ryser, A., Angst, C., Molinari-Jobin, A., Molinari, P., Linnell, J. D. C., Siegenthaler, A. and Weber, J.-M. 2006. Guidelines for the Monitoring of Lynx. KORA Bericht Nr. 33 e, 32 s.

Brøseth, H. og Tovmo, M. 2011. Antall familiegutter, bestandsestimater og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2011. NINA Rapport 724. 21 s.

Herfindal, I., Linnell, J. D. C., Odden, J., Nilssen, E. B. and Andersen, R. 2005. Prey density, environmental productivity, and home range size in the Eurasian lynx (*Lynx lynx*). Journal of Zoology, London 265: 63–71.

Jackson, R. M., Roe, J. D., Wangchuk, R. and Hunter, D. O. 2005. Surveying snow leopard populations with emphasis on camera trapping: a Handbook. The Snow Leopard Conservancy, Sonoma, California, 73 pp.

Karanth, K. U., Nichols, J. D., Kumar, N. S., Link, W. A. and Hines, J. E. 2004. Tigers and their prey: predicting carnivore densities from prey abundance. Proceedings of the National Academy of Sciences (USA) 101: 4854–4858.

Linnell, J. D. C., Andersen, R., Kvam, T., Andrén, H., Liberg, O., Odden, J. and Moa, P. F. 2001. Home range size and choice of management strategy for lynx in Scandinavia. Environmental Management 27 (6): 869–879.

Linnell, J. D. C., Odden, J., Andrén, H., Liberg, O., Andersen, R., Moa, P. F., Kvam, T., Segerström, P., Schmidt, K., Jedrejewski, W. and Okarma, H. 2007. Distance rules for minimum counts of Eurasian lynx *Lynx lynx* family groups under different ecological conditions. Wildlife Biology 13: 447–455.

Thüler, K. 2002. Spatial and Temporal Distribution of Coat Patterns of Eurasian Lynx (*Lynx lynx*) in two reintroduced Populations in Switzerland. KORA Bericht Nr. 13 e, 35 s.

Tovmo, M. og Brøseth, H. 2011. Gaupe-registrering i utvalgte fylker 2011. NINA Rapport 750. 24 s.

Weingarth, K., Bufka, L., Daniszova, K., Knauer, F., Šustr, P. and Heurich, M. 2011. Grenzüberschreitendes Fotofallenmonitoring – wie zählt man Luchse? Fotofallenmonitoring von Luchsen in den Nationalparken Bayerischer Wald und Šumava im Winter 2009/2010. Nationalpark Bayerischer Wald, Berichte aus dem Nationalpark Heft 7/2011.

FVRs flotte t-skjorte

NB! Fotomontasje

*Koksgrå med ulveakvarell malt av Viggo Ree.
Tekst: Ulven – en naturlig del av norsk natur.*

*Kan kjøpes via FVRs nettsider
www.fvr.no*

*Eller ved å kontakte våre
representanter i Østfold:*

*Helga Riekeles
E-post: helgariekeles@me.com
Tlf.: 69263709*

*Stein Karlsen
E-post: stei-ka3@online.no*

*Str. S, M, L, XL
Pris kr 180 pr. stk. + porto*

Foreningen Våre Rovdyr

Ledelse

Styreleder
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Kasserer
Morten Ree, Varsmoen 10, 7332 Løkken Verk
mob 48 17 79 73

Styremedlem
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Styremedlem
Erling Mømb, Østagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Styremedlem
Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Styremedlem
Christin Valsjø, Hardlandsv. 2 B, 2615 Lillehammer
mob 90 53 95 83

Vararepresentanter
Toril Andresen, Gløtten 2, 1920 Sørumsand
mob 92 43 21 46

Otto Frengen, Havsteinflata 17 D, 7021 Trondheim
mob 94 79 53 64

Tore Hauge, Kåsmoen, 2450 Rena
mob 99 54 85 28

Leif Jensen, Roseberget 11, 1727 Sarpsborg
p 69 15 75 39, mob 41 47 22 35

Daglig leder/redaktør
Yngve Kvebæk, Maridalsv. 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, mob 91 54 41 91

Rådgiver
Berit Lind, Sophus Aars' v. 27, 0588 Oslo
mob 97 54 93 03

Informasjonskonsulent
Viggo Ree, Gornesv. 139, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75

Regionleder Troms og Finnmark
Therese Simonsen Rye, Utsikten 190, 9018 Tromsø
mob 95 02 57 61

Regionleder Midt-Norge
(vakant)

Regionleder Vestlandet
(vakant)

Regionleder Hedmark
Erling Mømb, Østagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Regionleder Østfold
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Regionleder Sørlandet
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Bidrag til FVR

Foreningen Våre Rovdyr er for lengst godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det innebærer at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med kr 500 til og med kr 12.000 enten det gis til ulvefondet, som ordinære gaver eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke kontingentbeløpet.

Din skatt blir redusert med 28 % av beløpet du overfører. Et gavebeløp på f.eks. kr. 1.000 (utover kontingenten) reduserer skatten med kr 280 slik at din reelle utgift blir kr 720.

FVR skal innberette beløpene til ligningsmyndighetene slik at din selvangivelse automatisk blir utfylt i relevante felt. Da trenger vi ditt personnummer, så påfør gjerne det på overføringen. Hvis ikke, så er det slett ikke noe problem. Vi tar bare kontakt eller skaffer fram opplysningen i henhold til godkjent prosedyre.

FVR har i mange år angitt kontingenten som minimumsbeløp med åpent beløpsfelt på kontingentgiroen. Mange medlemmer er således vant til å gi en stor eller liten slant ekstra til virksomheten. Kommer dette ekstrabeløpet opp i kr 500 eller over, så sørger vi for at det kommer til skattefradrag på din selvangivelse i henhold til ovennevnte ordning med gaver til frivillige organisasjoner.

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
Kontonr. 2800 11 12149

Ulvefondet
Kontonr. 2800 10 08317

Foreningens formål

- * arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander
- * arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse
- * spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for egnete biotoper
- * støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler
- * arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:
 - artenes reproduksjonstid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- * samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

Kontingentsatser 2012

Seniormedlem	min. kr 250
Seniormedlem + familiemedlem(mer)	min. kr 300
Juniormedlem (under 18 år)	min. kr 100
Bedriftsmedlem	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter av Våre Rovdyr
Kun abonnement Våre Rovdyr: kr 250
Kontonr. 2800 11 12149

Member/subscription abroad (NOK 300):
Sparebanken Soer, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: AASPNO22
IBAN number NO8728001112149

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
E-post: fvr@fvr.no
Tlf.: 22 23 23 89
Web: www.fvr.no

